

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduse valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Traagiline teleuudis: vaatajate reaktsioonid

Bakalaureusetöö

Birgit Anette Bibikov

Juhendaja: Brit Laak, MA

Tartu 2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	2
1. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	4
1.1. Traagiline teleuudis	4
1.2. Televaataja potentsiaalne mõjutamine	5
1.3. Televaataja eripärad.....	7
1.4. Generatsioonide vaatamisharjumused.....	9
1.5. Vaatamisharjumuste muutused.....	10
1.6. Auditooriumi määratlemine ja uurimine	12
2. UURIMISKÜSIMUSED	15
3. EMPIIRILISE UURINGU KAVA.....	16
3.1. Meetod	16
4. TULEMUSED.....	22
4.1. Audiovisuaalse materjali eripärad	22
4.3. Vaataja tähelepanu.....	25
5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	27
5.1. Järeldused.....	27
6. MEETODI ARENDAMINE JA SOOVITUSED EDASISEKS UURIMISEKS.....	34
KOKKUVÕTE.....	39
SUMMARY.....	41
KASUTATUD KIRJANDUS	43
LISA 1. Vaatlusleht.....	52
LISA 2. Küsimustekava.....	55

SISSEJUHATUS

Eesti auditooriumiuuringud on enamasti keskendunud erinevate demograafiliste tunnuste uurimisele – sugu, rahvus ja vanus (Šein, 2005; Šein, 2021). Eestis on peamiselt auditooriume uuritud telemõõdikute abil ehk kes ja kui palju televiisorit vaatab. Samuti on teada, et uudislugude jutustamise viis mõjutab televaataja vastutust (Peifer ja teised, 2022). Uuringufirma Kantar Emor võttis 2003. aastast kasutusele telemõõdikute süsteemi, millega hakati mõõtma reaalselt inimeste vaatamisaega, mis oli oluline edasisamm Eesti auditooriumiuuringutes (Šein, 2005). Auditooriumiuuringud on tavaliselt väikesemahulised, sageli kohalikud või üleriigilised, mis eeldab silmast silma struktureerimata või poolstruktureeritud intervjuud, mistõttu on keeruline ka üldistusi teha (Ross ja Nightingale, 2003).

Viimastel aastatel on uuritud, mida toimetaja silmas peab, kui ta konstrueerib teleuudise narratiivi ning milliseid võtteid kasutatakse võimaliku mõju saavutamiseks (Rats, 2022). Näiteks ajakirjanikele on graafika kasutus oluline võtte, et vaataja mõistaks paremini detailset informatsiooni (Rats, 2022). Samuti on uuritud operaatorite vaadet „Aktuaalse kaamera” näitel, kes arvavad, et teleuudistes ei väärtustata niivõrd põnevat visuaali ja rõhk on pigem tekstil. Helena Kõivu (2015) tööst tuli välja, et operaator ja toimetaja ei tee koostööd võtteplatsil ning sama järelduseni jõudis ka oma töös Liisbeth Rats (2022). Vajaliku visuaali puudumisel peavad ajakirjanikud kasutama oma lugudes arhiivimaterjali (Rats, 2022). Kõivu (2015) ja Ratsi (2022) töös tundsin puudust just televaataja arvamusest visuaali kohta – kas pigem soovitakse paeluvamat pilti, nagu operaatorid arvavad, või neutraalset üldpilti ja teksti esmatahtsust loos nagu seni on rõhutanud eelnimetatud uuringutes vaadeldud-intervjueeritud reporterid. Veel on uuritud reporteri ja monteeri koostööd traagilise uudise konstrueerimisel, kes teevad ühiselt uudisloo visuaalide valiku (Maripuu, 2021). Victoria Maripuu (2021) tööst selgus, et ajakirjanik soovib vaataja sündmuskohale viia ja anda edasi sündmuse traagikat ilma inimest traumeerimata. Ka selles töös puudus teadmine, kas ja kuidas televaataja kasutatud kaadritele reageerib. Ode-Maria Punamäe (2021) uuris oma bakalaureusetöös teleloo ajalist perspektiivi välisuudiste kajastamise näitel ning selgus, et ETV uudislugudes ei kattunud omavahel visuaali ja teksti ajalisus – infokillud olid erinevatest aegadest, mitte konkreetsete plokkidena. Punamäe (2021) analüüsist selgus, et

välissündmuste kajastamine on nii-öelda „videopildiga teleuudis” ehk ajakirjanik esitab olulised faktid, mitte ei loo narratiivi. Teleuudis võiks olla mitmekihilisem – avada rohkem konteksti, vaadata ajaliselt kaugemale ja kasutada ära korrespondente (Punamäe, 2021). Seega viimaste uurimuste põhjal on teada, kuidas ajakirjanik konstrueerib loo narratiivi, milline on operaatori vaade visuaali olukorrast, milline on teleuudiste ajalisus ja milliseid valikuid teevad reporter ja monteerija, kui nad konstrueerivad traagilist teleuudist. Kui hetkel on uuritud Eesti toimetuse tööprotsessi teleuudise konstrueerimisel, siis minu töö eesmärk on uurida uudise vastuvõtjate reaktsioone traagilise teleuudise vaatamisel. Hetkel puudub teadmine, kuidas Eesti televaataja reageerib toimetuse konstrueeritud uudisloole. Meediamajade toimetused on peamised informatsiooni vahendajad avalikkusele, mistõttu on oluline uurida lähemalt vaataja perspektiivi, kas selle põhjal, mida televaataja tähtsustab enim uudisloos, võiks toimetus ka kaaluda nende tähelepanekute arvesse võtmist loo konstrueerimise tööprotsessides.

Minu bakalaureusetöö eesmärk on vaatluste ja intervjuude abil uurida televaatajate reaktsioone noorte ja pensionäride näitel, sest nende vaatamisharjumused erinevad üksteisest eeldatavasti kõige rohkem. Täpsemalt uurin, milliseid ajakirjaniku loo konstrueerimise võtteid ja audiovisuaalseid eripärasid kaks erinevat vanusegruppi märkavad traagilise teleuudise vaatamisel. Selleks kasutan formaliseerimata osalusvaatlust ja standardiseerimata semistruktureeritud intervjuud. Tahan teada, kas televaataja märkab ajakirjaniku kasutatud uudisloo narratiivi konstrueerimise võtteid, milleks on näiteks erinevate visuaalide kasutus, sealhulgas graafika (Rats, 2022), filmimisnurk ja kaadri suurus (Alencar ja Kruikemeier, 2016: 1537), mille abil saab loo siduda tekstiga tervikuks ning helide rakendamine kui kohalolu tekitaja (Holland, 2000). Veel üheks võtteks on ümberpööratud püramiidi struktuuri kasutamine ehk ajakirjanik esitab kõige tähtsama informatsiooni esimesena (Rats, 2022: 53–55). Victoria Maripuu (2021) defineeris oma bakalaureusetöös traagilise teleuudise järgmiselt: *erakordne ja kurb fataalsete tagajärgedega juhtum, mis põhjustab sündmusega seotud osapooltele valu ja kannatusi ning võib avaldada ka mõju neile, kes sellega otseselt seotud ei ole*. Sellele definitsioonile toetub ka minu töö. Arvestan uurijana, et tulemustest võib ka selguda, et inimesed on harjunud traagiliste kaadritega ja võtavad uudist kui üht sündmust või Eesti televisioon ei näita häirivaid kaadreid, mis tekitaks inimestes reaktsioone.

1. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Traagiline teleuudis

Sündmuse traagilisust ei mõjuta otseselt inimeste arv, seega selle osaliseks võivad olla kas üksisikud või massid. Samas see aitab mõista, kui ulatuslik on traagiline sündmus (Adams, 1986: 114). Lisaks, kui toimuvat ei osatud ette näha, siis see mõjub šokeerivamana ja traagilisemana (Kitch ja Hume, 2008: 3). Näiteks Ümera tänaval tulistas mees oma ülemise korruse naabrit tema kodus ja laste ees, mis teeb sündmuse šokeerivaks (Reporter, 2021). Valisin oma bakalaureusetöös uurimiseks Telliskivi tänava tulistamise loo, kus mees tappis ühe taksojuhi ja vigastas raskelt teist. Sündmus oli traagiline ja šokeeriv, sest mees ründas varahommikul kaht taksojuhti seisvates autodes (Aktuaalne Kaamera, 2019).

Traagilise sündmuse kajastamisel võtab ajakirjanik nii-öelda pealtvaataja rolli, kes on kohapealsete inimeste tunnistajaks (Andén-Papadopoulos ja Pantti, 2013). Emotsionaalset ja traagiliste sündmuste kajastamisel kasutatakse kaasahaaravaid kaadreid ja tuuakse esile allika emotsionaalne seisund lähikaadritega (Pantti, 2010: 170-175). Kolmas allikas on tavaliselt uudisloos kannataja osapool (Maripuu, 2021). Traagilistes uudistes kasutatakse näiteks pealtvaatajat või hukkunu lähedast. Samas Victoria Maripuu (2021) bakalaureusetöös selgus, et ajakirjanik kaalub traagilise sündmuse kajastamisel pikalt, kas loosse on vaja tuua ka emotsionaalne allikas. Victoria Maripuu (2021: 28–29) bakalaureusetöös Telliskivi tulistamise lugu kommenteerinud ajakirjanik mõtles intervjuuerida sündmuspaiga lähedal olevat taksojuhti ja uurida, kas ta tunneb peale tulistamist ka hirmu, olles ise taksojuht. Ajakirjanik otsustas siiski võtta kolmandaks allikaks taksofirma kommunikatsioonijuhi ja uurida häirenuppude kohta, mis andis ajakirjaniku arvates loole lisaväärtuse ja oli neutraalne. Maripuu (2021) bakalaureusetöös tuli välja, et allika valik oleneb ka väga palju sellest, millise suunaga lugu ajakirjanik soovib teha. Näiteks Ümera tulistamist kajastanud reporter Jürgen Fogel kasutas oma loos intervjuusid ka hukkunu naabritega, et televaataja saaks aimu hukkunu ja tulistaja vahelistest suhetest ning võimalikest motiividest (Reporter, 2021).

Traagilises uudisloos peaks olema esindatud ametlik seisukoht ehk prokuratuur ja/või politsei. Victoria Maripuu (2021) töö tulemustest tuli välja, et ajakirjanikele on väga oluline kaasata ametlikku seisukohta, et tagada traagilises uudisloos neutraalne jutustamise toon. Uudislugude jutustamise viis mõjutab, millist vastutust vaataja tunneb lugu vastu võttes (Peifer ja teised, 2022). Seetõttu uurin oma töös, mida arvavad televaatajad traagilise teleuudise allikate valikust ja kas emotsionaalne allikas annab loole lisaväärtust või teeb uudise raskesti vastuvõetavaks.

1.2. Televaataja potentsiaalne mõjutamine

Soovin oma töös teada saada, millised on vaataja reaktsioonid traagilise teleuudise vaatamisel ja kuidas mõjutavad vägivalda kajastamised inimeste reaktsioone. Liigset meediakasutust on peetud kahjulikuks ja ebatervislikuks (eriti lastele), mis põhjustab sõltuvust, reaalsusest dissotsieerumist ja vähendab sotsiaalseid kontakte (American Psychological Institutioni kodulehekülg). Psühholoogid on leidnud oma uuringutes, et lapsed, kes näevad audiovisuaalses meedias vägivalda, võib neid muuta reaalses maailmas tundetuks ning mõne jaoks võib vägivaldsete kaadrite nägemine muutuda nauditavaks (American Psychological Institutioni kodulehekülg, 2013).

Enne televisiooni tekitasid reaalsusest kaugenemist filmid ja koomiksid, aga selle kõrvale on tekkinud ka videomängud ja arvutid (McQuail, 1997: 21). Mitmed teadlased on leidnud, et pikemas perspektiivis harjumuspärane ja igapäevane kokkupuude meedias kujutatud vägivaldaga võib vähendada ärevust ja hirmu (Averill ja teised, 1972). Mida rohkem inimene näeb vägivaldseid meediapilte, seda vähem nad reageerivad nendele ja näitavad välja kaastunnet (Averill ja teised, 1997; Mullin ja Linz, 1995). Samas teadlased on leidnud, et inimestel tekivad emotsioonid, nagu hirm ja ärevus, traagiliste teleuudiste vaatamisel, mis võib põhjustada ka posttraumaatilise stressihäire sümptomeid (Keinan ja teised, 2003).

Uudislugude jutustamine jaguneb kaheks: episoodiline, mis keskendub üksikule ja konkreetsele sündmusele ja temaatiline, mis analüüsib üksikjuhtumit ühiskonna kontekstis ning keskendub sellega kaasnevatele sotsiaalsetele probleemidele (Iyengar, 1994). Episoodiline lugu vähendab võimalust, et kodanikud süüdistavad valitsust või kodanikuorganisatsioonidele üksikjuhtumi kajastamisel (Boukes, 2021). Kui tegu on temaatilise looga, siis publik ootab riigilt lahendusi (FrameWorks Institute, 2017). Politoloog Shanto Iyengari (1994) sõnul esitab episoodiline uudislugu vaatajatele portree, aga temaatiline maastiku. Tuues laiema sotsiaalse probleemi indiviidi tasemele, võib see hägustada inimeste vastutust – vaataja ei identifitseeri lugu kui ühiskonnas laialt levinud probleemi, vaid kui indiviiditasandi mure (Iyengar, 1994).

Raadio ja televisiooni kommunikatsioon on enamjaolt ühesuunaline – ringhäälinguorganisatsioon võib eeldada, et inimesed vaatavad või kuulavad eetris olevat saadet (Mytton ja teised, 2016: 6). Televisiooni vaatamine on privaatne ja perekonna vabaaja veetmise viis (McQuail, 1997: 51). Televisioon on sotsiaalne tehnoloogia ehk enamasti vaadatakse televiisorit teistega, mille kaudu leibkond orienteerub kodustes tegevustes ning tekitab jututeemat või on lihtsalt taustaks (Brown ja Barkhuus, 2011).

Meediakriitik Mark Lawsoni (2010) sõnul on muutumises teleuudiste suhe loo tähtsuse, tehnoloogia ning eetriaaja kättesaadavuse vahel. Samuti on võtmesõna konkurents – millisel telekanalil on kõige rohkem vaatajaid sama traagilise sündmuse kajastamisel (Lawson, 2010). Ringhäälinguorganisatsioonidel on võimalik nii kajastada uudiseid, sest tehnoloogia areng on andnud neile selleks võimaluse (Lawson, 2010). Reporteritel on võimalik pääseda mõne meetri kaugusele sündmuskohast ning intervjuerida pealtnägijaid (Rudin, 2011: 190). Lawsoni küsis retooriliselt: *sest ajakirjanikud saavad, kas see tähendab, et nad peaksid?* Kui ajakirjanikud kajastavad näiteks relvavägivalla juhtumit Ameerika Ühendriikides, siis nad peaks endalt küsima, kas see aitab inimestel mõista ainult üht juhtumit või laiemat üleriigilist probleemi (Peifer ja teised, 2022). Victoria Maripuu (2021) bakalaureusetöös intervjueritud ajakirjanik otsustas kajastada Telliskivi tulistamise juhtumit, kuna loosse sai ka tuua üleriigilise arutelu relvalubade kättesaadavuse kohta.

1.3. Televaataja eripärad

Oma töös pean meeles pidama, et kõik inimesed reageerivad erinevalt ning tõenäoliselt märkavad ka erinevaid aspekte uudislugudes vastavalt isiklikele huvidele ja kogemustele. Suuremat reaktsiooni võivad ka tekitada identifitseerimine ja sarnasus uudises kujutatud ohvri rahvuse, usutunnistuse, vanuse, soo või elukoha järgi (Keinan ja teised, 2003).

Meedia mõjude uurija Ragnar Waldahl (1998: 41) laenas psühholoogiast termini vaimne skeem (*mental schema*), et kirjeldada meedia mõjusid inimestele. Seda võib kirjeldada kui vaimset struktuuri, mis sisaldab inimese abstraktset ja organiseeritud versiooni reaalsusest, nii nagu seda on kujundanud varasem kogemus. Mentaalsed skeemid kujutavad endast tähelepanelikkust, mis on määrav, mida inimesed erinevates olukordades tajuvad, kuidas nad neid olukordi tõlgendavad ja mida nad neist mäletavad (Waldahl, 1998: 41). Täendus tekib siis, kui inimesed töötlevad ja kohandavad teatud sümbolite komplektiga esitatud väliseid sõnumeid oma auditooriumi mentaalsetele skeemidele, luues subjektiivseid tõlgendusi (Waldahl, 1988: 45). Sõnumi sisu ja auditooriumi tõlgendus on väga keeruline ja kaugel üheselt mõistetavusest. Juba 1920–1930 aastatel psühholoogilise kommunikatsiooni uuringud leidsid, et inimeste iseloom ja sotsiokultuurilised tegurid mõjutavad, kuidas sõnumeid vastu võetakse ja kuidas antakse meediasõnumitele tähendusi (Nowak, 1997: 35).

Sotsiaalpsühholoogi Leon Festingeri (1957) valikuteooria põhjal saab öelda, et indiviididel on selektiivne tähelepanu. Inimesed puutuvad igapäevaselt suure informatsiooni hulgaga kokku massimeedia kaudu, mistõttu inimesed on sunnitud tegema teadlikke valikuid, millist teavet tarbida (Renckstrof ja teised, 1996). Selektiivsus toimub esmalt kahel tasandil: auditoorium teeb valiku meedia tüübi ja meediasisu kohta – mõned eelistavad ajalehti televisioonile, teised eelistavad televisiooni raamatutele (Waldhal, 1998). Uuringud väidavad, et teleprogrammide valik võib oleneda isiklikust huvist, motiividest ja vaataja probleemidest, mille põhjal nad teevad ka kanali ja programmi valiku (Greenberg, 1974). Psühholoogiline lähedus tähendab, et mõnikord jätavad inimesed teadlikult osa sõnumist välja, sest sisu näib neile raske, igav, ebaoluline või nad ei nõustu esitatud arvamustega. Inimesed väldivad emotsionaalselt ebameeldivaid olukordi, mistõttu nad eelistavad programme vastavalt nende hoiakutele ja kogemustele (Festinger, 1963).

Kui juba eelmisel sajandil räägiti ka selektiivsest vaatamisest, siis tänapäeval on televaatajal võim valida, millist audiovisuaalset sisu ta tarbib. Heini Heinlaid (2018) on oma bakalaureusetöös defineerinud teleri vaatamist kui eelkõige telekanalite programmis olevate saadete otse- või järelvaatamist televiisori vahendusel. Telepildi vaatamise alla kuulub veel selle vaatamine teiste seadmete kaudu, mis ei pea olema televiisor. Uurijad väidavad, et digiaja auditooriumid lülitavad end ümber vastavalt enda vajadustele ja eelistustele ning televaataja suurim väärtus on aeg – vaadata kus, millal ja mida soovitakse (Šein, 2021). Eestlane eelistab ka tänapäeval kodumaist televisiooni, et kujundada oma personaalset kui ka rahvuslikku identiteeti ning säilitada kultuuriline lähedus (Šein, 2021). Meediauuriija Hagi Šein (2021) tõi ka välja televisiooni tuleviku, kus inimesed ei pea enam oma vajadustekohaselt otsima audiovisuaalset sisu, vaid seda teeb tema eest, võttes arvesse isiklike vajadusi, algoritmid, tehisintellekt ja soovitusüsteemid. Seetõttu on ka oluline vaadata kaht erinevat vaatamusharjumustega generatsiooni.

Siiski televisiooni vaatamist ei ole võimalik selgitada ainult vaatajate isiklike huvide põhjal (Renckstrof ja teised, 1996). Inimeste omavahelised suhted mõjutavad ka, milliseid programme ja kanaleid nad vaatavad. Paljud inimesed vaatavad televisiooni koos perega, mistõttu isiklikud vaatamise soovid võivad jääda tagaplaanile. Wakshlagi (1982) sõnul programmi lojaalsus on kõige tugevam, kui inimesed vaatavad telesaateid üksinda ja kõige nõrgem grupiga, kus tavaliselt otsustab juhtpositsioonil olev kaaslane (Renckstrof ja teised, 1996: 97). Digiajastu tekkimisega ei kadunud teleri vaatamine, vaid see on ka tänapäeval üks populaarsemaid ühise aja veetmise tegevusi (Krantz-Kent, 2018). Meediauuriija James Lull (2021) leidis, et internet ei tekita kodustes tingimustes sama ühendust inimeste vahel, kui jagada ühes ruumis vaatamiskogemust. Televiisorite arv kodu kohta on aastate jooksul tõusnud, mis annab kõikidel pereliikmetele võimaluse vaadata oma eelistatud programme, siiski ka tänapäeval vaatavad pereliikmed koos saateid, et olla omavahel ühenduses, arutleda erinevate teemade üle ja väljendada oma tundeid (Lull, 2021: 1854–1857). Minu bakalaureusetöö puhul vaatan ka uuritavaga üht uudislugu koos samas ruumis, mis tähendab et uurijana teen ma vastaja eest valiku, mida me vaatame ja selle põhjal arutleme tema tekkinud mõtete üle (vt Lisa 2. küsimustekava, lk 54).

1.4. Generatsioonide vaatamisharjumused

Eelmainitud peatükis tõin välja internetipõhise telekanalite tarbimise ning erinevate voogedastusplatvormide esiletuleku, mis on muutnud generatsioonide meedia tarbimisharjumusi. Eriti, kui vaadata nooremat põlvkonda, kes on üles kasvanud internetiajastul, mistõttu valisin oma bakalaureusetöösse kaks erinevate meedia tarbimisharjumustega vanuserühma, mille tunnuseid kirjeldan valimi peatükis.

Põlvkond viitab inimeste jagatud kogemustele, vaimsele olukorrale või kultuurile, mis kujundab ja seob neid grupiks (Opermann, 2013). Esimesed meediumid, millega inimene kokku puutub, kujundab ka järgmisi või kõiki meediakogemusi (Bolin, 2016).

Kanali vahetamise harjumus sõltub vanusest – noored vahetavad rohkem kanaleid kui vanemad. Noored on harjunud oma tähelepanu teemalt teemale ja pildilt pildile vahetama, aga loo kiire tempo ja lühikesed kaadrid ei aita inimestel informatsiooni meelde jätta (Lang ja teised, 2010). Selleks, et inimestele jääks uudiste sisu meelde, peab olema täidetud ainult üks eelmainitud kriteeriumidest (Lang ja teised, 2010: 19). Meediauurijad on leidnud, et nooremate ja vanemate põlvkondade vahel on digitaalne lõhe (*digital divide*). Vanem generatsioon tarbib uudiseid traditsioonilistest kanalitest, nagu televisioon, raadio ja ajalehed, aga nendest põhiline uudiste allikas on televisioon (Fisher ja teised, 2021). Rootsi uurijad tegid intervjuud 15 vanema inimesega vanuses 62–84 ja leidsid, et vastajate väljakujunenud rutiin on igapäevane paberajalehtede lugemine (Ljuslinder and Lundgren, 2017).

Meediauurijad on ligi 30 aastat tagasi iseloomustanud noori: omandavad kiirelt informatsiooni, on huvitatud uutest tehnoloogiavõimalustest ja hakkab kergesti igav (Bellamy ja Walker, 1996). Praegune noor generatsioon on üles kasvanud sotsiaalmeediaga ja võimalusega jagada ning avaldada arvamust sotsiaalmeediaplattformidel (Head ja teised, 2018). Noored arvavad, et traditsiooniline meedia on küll tähtis, aga samal ajal igav, kordav, negatiivne ja kaugel (Tamboer ja teised, 2022). Noorte uudiste tarbimine on multimodaalne (*multimodal*) ehk nende uudised ei tule ainult ühest allikast, vaid koosnevad videoklippidest sotsiaalmeedia võrgustikest, pealkirjadest, veebiväljaannete uudisnuppudest ja aruteludest sõpradega (Head ja teised, 2018).

Samuti on nad multisotsiaalsed (*multisocial*), mis tähendab, et uudiseid tarbitakse iganädalaselt sotsiaalmeediast ja jagatakse erinevatel platvormidel (Head ja teised, 2018). Digitaalse meedia ajastul noored tarbivad uudiseid tükkidena ja vastupidiselt vanematele generatsioonidele, kes saavad valitud ja kontrollitud teabe traditsioonilistest meediakanalitest, peavad noored ise välja filtreerima tähtsama informatsiooniküllusest (Head ja teised, 2018). Kuna noorem põlvkond tarbib uudiseid erinevatest meediakanalitest ning vanemat põlvkonda iseloomustab pigem traditsiooniline meedia, siis valisin oma bakalaureusetöösse kaks teineteisest erinevate tarbimisharjumustega vanuserühma, et näha kas ja kuidas nende reaktsioonid erinevad traagilise teleuudise vaatamisel.

1.5. Vaatamisharjumuste muutused

Arusaam televisioonist ja uuest meediast hakkas muutuma 2010. aastal, kui nutitelefone ja tahvelarvutite ekraane suurendati ning töötati välja esimesed rakendused saadete vaatamiseks (Lotz, 2018). Erakorraliste uudiste puhul (*breaking news*) vahetatakse kõige kiiremini informatsiooni sotsiaalmeedia kaudu (Halfmann ja teised, 2019). Näiteks pealtvaataja võib sekunditega laadida sotsiaalmeediasse video traagilisest või erakorralisest sündmustest samal ajal, kui see toimub ning ajakirjandus kasutab neid visuaale ka uudislugudes (Allan ja Peters, 2015b). Näiteks „Aktuaalse kaamera” Telliskivi tulistamise loo esimene elustamise kaader on telefoniga filmitud (Aktuaalne kaamera, 2019). Sündmus toimus varahommikul, kui ajakirjanikke ega operaatoreid tööl ei olnud ehk sotsiaalmeedia oli traagilise uudise kõige kiirem vahendaja. Nutitelefoni on võimas vahend, millega on võimalik olla ühenduses ülemaailmsete digitaalvõrkudega, seega „tavalised” inimesed, sealhulgas kohalikel elanikel, turistidel, sõduritel, aktivistidel ja terroristidel on võimalik toota ja jagada uudisväärtusliku materjali toimetuse abita (Andén-Papadopoulos, 2014: 754). Kari Andén- Papadopoulos (2014: 754) tuli välja mõistega kaameraga tunnistav kodanik (*citizen camera-witness*), mis viitab inimestele, kes võtavad eesmärgiks näidata maailmas toimuvat ebaõiglust ilma filtrita. Tavaliselt on sellistes kaadrites verd ja surnukehasid ning selle kaudu tahavad kaameraga tunnistavad kodanikud näidata vaatajale

reaalselt pilti (Andén-Papadopoulos, 2013). Selliseid visuaale iseloomustab udusus, värin (iseloomustab ka olukorra närvilisust) ja fookusest väljas pilt (Andén-Papadopoulos, 2013).

Traagiliste sündmuste kajastamisel on ka ajakirjandus hakanud eelistama pealtvaataja ülesfilmitud kaadreid, kui parema kvaliteediga visuaale ei ole saadaval (Andén-Papadopoulos, 2014), kelle sõnul lisavad need loole autentsust ja lähendust. Pealtvaataja filmitud kaadritel on võim mõjutada vaatajate reaktsioone, sest sellel on „toores” heli, hüplik kaameratöö ja subjektiivne perspektiiv pealtvaatajalt, mis tekitab kohalolu tunnet (Andén-Papadopoulos, 2014: 761). Näiteks „Aktuaalse kaamera” Telliskivi tulistamise loo esimene elustamise kaader on telefoniga filmitud (Aktuaalne kaamera, 2019). Sündmus toimus varahommikul, kui ajakirjanikke ega operaatoreid tööl ei olnud. Victoria Maripuu (2021: 30) bakalaureusetööst selgus, et elustamise kaader saadeti „Aktuaalsele kaamerale. Mandla Ndlovu (2022) meediaauditooriumide kohta interneti ajastul selgus, et inimesed seisavad dilemma ees, keda uskuda informatsiooni õigsuses, kui iga inimene saab nutitelefoni kirjutada lugusid või teha videoid ning postitada need avalikult sotsiaalmeediasse. Ajakirjaniku töö on ka kriisi kajastamisel meediamaja väliselt saadud materjali usaldusväarsust kriitiliselt hinnata (Van der Meer ja teised, 2016).

Ringhäälingu televisiooni (*network-era television*) kõrvale on kerkinud internetipõhine telekanalite tarbimine (*Internet-distributed television*), mis annab vaatajale kontrolli – saadet saab panna pausile, kerida edasi või tagasi ja vaadata omale sobival ajas ja kohas (Butler, 2018). Voogedastusplatvormide esiletulekuga, nagu näiteks Netflix, Hulu ja Prime Video, andsid inimestele valiku vaadata endale meelepärast saadet, mitte seda, mis parasjagu on eetris (Lotz, 2018). Jeremy G. Butleri (2018) sõnul on nimetatud vaataja kogemused vastavalt lineaarne ja mittelineaarne televisioon. Tarbimine on ajas muutunud, mistõttu on meediamajad muutnud uudistesaadete struktuuri ja sõnumeid (Bellamy ja Walker, 1996). Visuaalne loo jutustamine on tähtis, et kaasata nooremat sihtrühma uudiseid tarbima (Hallgren ja Nylund, 2018). Toimetajad kasutavad lühemaid kaadreid, rohkem lõikamist ja erinevat graafikat, et saadete tempot kiirendada ja hoida inimeste tähelepanu (Eastman ja Neal-Lunsford, 1993), mis kehtib ka tänapäeval (Beatty, 2016). Keskmise kaadri pikkus teleuudistes on vähem kui 5 sekundit (Leetaru, 2019). Viimastel aastatel on ka meediamajades esile kerkinud mobiiltelefoni ajakirjandus (*mobile journalism*) kulude kokkuhoidmiseks, mis tähendab, et ajakirjanik ei pea tingimata tegema lugu telemajas, vaid

võib käigupealt teha uudisloo telefonis algusest lõpuni ehk luua visuaali ja selle monteerida ning vajadusel ka teha otse-eebrit (Salzmann ja teised, 2021).

1.6. Auditooriumi määratlemine ja uurimine

Auditoorium on vastuvõtjate kogum massikommunikatsiooni protsessis allikas-kanal-vastuvõtjajamõju (McQuail, 1997). Auditoorium viitab ühe või teise meediakanali sisu või esituse vaatajatele, lugejatele ja kuulajatele (McQuail, 1997: 1). Suurem osa meediaauditooriume on jälgitavad osaliselt või kaudselt, mistõttu on termin abstraktne. McQuail (2003) defineeris massi ka passiivsena, sest see ei suuda kollektiivselt tegutseda, samas tõi autor välja, et ühtsel sotsiaalsel grupil on võimalus ühise eesmärgi saavutamiseks olla aktiivne. Auditooriumi võib defineerida koha (kohaliku meedia puhul), inimeste (meedia tekitab huvi kindlate omadustega inimestes, milleks võib olla vanusegrupp, sugu või poliitilised uskumused), spetsiifilise meediumi või kanali, sisu (žanr, teema, stiil) ja aja (päevane, öhtune või tippaaja auditoorium) kaudu.

Ringhääling sai alguse 1920. aastate tööstusmaailmas – alguses ei olnud süstemaatilisi uuringuid ehk saadete valik tehti enda huvide põhjal (Mytton ja teised, 2016: 10). Ameerika Ühendriikides olid eetris teemad, mille eest maksti või reklaamija sponsoreeris saadet, mis käis kokku tema maailmavaadetega (Chappell, 1944). BBC loodi 1922. aastal, aga alles 1936. aastal hakkasid nad tegema süstemaatilisi auditooriumiuuringuid, kui loodi avalike suhete osakonnas kuulajauuringute sektsiooni (Mytton ja teised, 2016: 12). Uuringute juht Robert J. Silvey tegi esimese ankeetküsitluse, millest võttis osa 350 BBC vabatahtlikku tavakuulajat, kes pidid küsitlust täitma järgneva kolme kuu jooksul 47 draama valdkonna produktsiooni põhjal (Nicholas, 2008).

Auditooriumi uurija Martin Barkeri (2006: 129) sõnul ei saa enam lähtuda Stuart Halli „Kodeerija/Dekodeerija” mudelist, mis avas küll alguses võimaluse auditooriumit defineerida, aga määratleb kitsalt valdkonda. Auditooriumi uuringud ei ole arenenud ühtseks paradigmaks, vaid on vaja erinevaid meetodeid, et mõista sügavamalt auditooriume (Barker, 2006: 129–131). Myttoni (2016: 7) sõnul hõlmavad meetodid laia valikut teabe kogumise harjutusi. Mõned küsimused, mis Mytton (Mytton: 7) esitas: *kui luuakse haridussaadet, kas need vastavad*

vajadusele, mida tajub ringhäälinguorganisatsioon või tegelik sihtrühm? Kui programm on mõeldud lastele, kas lapsed on tegelikult sellel ajal televiisori ees?

Ülemaailmse võrgustiku tekkimisel peavad inimesed ümber mõtestama auditooriumi ja meediumi. Auditoorium on muutunud interaktiivseks – inimesed saavad helistada raadiosse, võtta osa televisiooni jutusaadetest ning loodud on inimestepõhised programmid (Ross ja Nightingale, 2003: 147). Bakalaureusetöös uurin, kuidas ajakirjanike loodud narratiiv jõuab vaatajateni traagilise teleuudise näitel. Hetkel küll uurin väikest osa Eesti teleauditooriumist, aga teen seda võimalikult süvitsi, et mõista, mida televaataja märkab traagilises teleuudises ning millised on tema reaktsioonid. Rohkem on uuritud, mida meediaorganisatsioonid ning ajakirjanikud eeldavad, et vaataja märkab ning mis on tema demograafilised tunnused.

1.7. Teleauditooriumi uuringud Eestis

Eesti teleauditooriumi huvide, hoiakute ja vaatajakäitumise kohta on kaduma läinud enamus auditooriumiuuringud kuni 1991. aastani (Vihalemm, 2004: 194). Süsteemsem vaatajakäitumise uurimine muutus kaks aastat hiljem võimalikuks tänu BFMile ja Emori päevikuuringutele (Vihalemm, 2004: 194). Uuringufirma Emor võttis 2003. aastast kasutusele telemõõdikute süsteemi, millega hakati mõõtma reaalselt inimeste vaatamisega, mis oli oluline edasisamm Eesti auditooriumiuuringutes (Šein, 2005). Peeter Vihalemm (2004: 193) jagas teleauditooriumi iseloomustavad näitajad kaheks: nõukogude periood (1955–1991), kus oli väga palju tsensuuri ja taasiseseisvunud Eesti (1991–2004), kus hakkas tekkima valikuvabadus telekanalite vaatamisel. Meediaõppejõud Hagi Šein (2021) jagas Eesti teleauditooriumi viieks meediapõlvkonnaks: trükimeedia ajal üles kasvanud, nõukogude televisiooni kaasaegsed, laulva revolutsiooni ajakirjanduse aegsed, vaba meedia aegsed ja digi ajal üles kasvanud.

Marju Himma-Kadakas ja Raul Ferrer-Connil (2022) tegid eelmisel aastal noortega uuringu, mille jaoks teadlased tegid eraldi videoklipid, kasutades erinevaid infoedastuse tehnikaid, heli, pildi kvaliteeti ja žanreid. Nad kasutasid eksperimenti ja fookusrühma intervjuud uurimismeetodina. Teadlased tegid uudise klipid juutuuberlikus võtmes, mida näitasid noortele ja mille järel tegid

fookusrühma intervjuud. Selgus, et noored tähtsustavad kõrget produktsioonikvaliteeti ning läbimõeldud tugevat aga lühikest sisu. Uue põlvkonna jaoks on olulisemad kliimamuutuste, vaimse tervise ja heaolu teemad kui poliitikud ja nende argipäeva tegemised (Himma-Kadakas ja Ferrer-Connil, 2022). Samuti soovib noorem põlvkond näha teleekraanil teemade eksperte mitte arvamuslimidreid (Himma-Kadakas ja Ferrer-Connil, 2022). Digiajastu põlvkonda ei motiveeri kaasa mõtlema, kui meediaorganisatsioon tõdeb, et kõik on halvasti ja liigub edasi järgmise teema juurde – uus põlvkond ootab ka lahendusi kajastamise kõrval (Himma-Kadakas ja Ferrer-Connil, 2022). Digiaeg on toonud kaasa märgatava eristumise inimeste seas, kes on loobunud kodusest telerist ning vaatavad telesaateid arvutist või mobiilsetest seadmetest (Šein, 2021).

Kvantitatiivsel meetodil tehtud auditooriumiuuringutest on kujunenud hoiak – mida kõige rohkem kuulatakse või vaadatakse, see on ka parimaks hinnatud, aga tegelikud sisu hindamise kriteeriumid on keerulisemad (Ehand ja Lõhmus, 2001: 270). Epp Ehandi, Airi Hallik-Konnula ja Sergo Selderi 2000. aastal tehtud süvaintervjuudest selgus, et paljud kasutavad nii raadiot kui televisiooni taustana. Vastanud heitsid ette, et teleprogrammides on palju vägivaldseid saateid, mis avaldavad halba mõju kõigile inimestele (Ehand ja Lõhmus, 2001: 275).

2. UURIMISKÜSIMUSED

Selle bakalaureusetöö eesmärk on analüüsida uuringus osalejate reaktsioone traagilise teleuudise vaatamisel ning kuidas need ühtivad toimetuse loo konstrueerimise põhimõtetega. Minu töö koosneb formaliseerimata avalikustatud vaatlejana tehtud vaatlusest ja semistruktueeritud intervjuudest. Minu töö põhiline eesmärk on uurida, kas traagiline teleuudis tekitab vaatajas reaktsiooni ja kui tekitab, siis millise, kuidas ja miks. Hetkel puudub teadmine, kas Eesti televaataja ja toimetuse arvamused kattuvad uudisloo konstrueerimisel või uudiste saaja ootab telepildis muutusi. Meediamajade toimetused on peamised informatsiooni vahendajad avalikkusele, mistõttu on oluline uurida lähemalt vaataja perspektiivi, kas selle põhjal, mida televaataja tähtsustab enim uudisloos, võiks toimetuse ka kaaluda nende tähelepanekute arvesse võtmist loo konstrueerimise tööprotsessides ehk minu töö puhul Eesti noorte ja pensionäride reaktsioonide ja märkamiste abil. On ka võimalus, et uurimisel saan teada, et inimesed on harjunud traagiliste kaadritega ja võtavad uudist, kui üht sündmust või Kuna reaktsioone on keeruline uurida ja palju on tõlgendamist, siis kasutan kombineeritud meetodit (formaliseerimata osalusvaatlus ja standardiseerimata semistruktueeritud intervjuu), et vähendada subjektiivse järeldamise ohtu. Püstitasin ühe põhilise ja kaks alaküsimust:

1. Mida vaataja märkab, kui ta vaatab traagilist uudist?
  - Milliseid audiovisuaalse materjali eripärasid ta märkab?
  - Milliseid ajakirjanike loo konstrueerimise võtteid televaataja märkab?

3. EMPIIRILISE UURINGU KAVA

3.1. Meetod

Minu töö on kvalitatiivne uurimus ja peamine eesmärk on analüüsida uuringus osalejate reaktsioone traagilise teleuudise vaatamisel. Uuringu tegemisel kasutan kombineeritud meetodit – formaliseerimata avalikustatud vaatlejana tehtud vaatlus (vt Lisa 1. Vaatlusleht lk 52–54) ning standardiseerimata semistruktueeritud intervjuu (vt Lisa 2. Küsimustekava lk 55). Tegin oma seminaritöös (2023) testvaatluse ja testintervjuu kodustes tingimustes, et kärpida või lisada juurde aspekte küsimustekavasse või vaatluslehele. Lisaks tegin bakalaureusetöös ka teise testvaatluse ja testintervjuu. Mõlema testimise järel lihvisin intervjuukava kui ka vaatluslehte.

Formaliseerimata avalikustatud vaatlejana tehtud vaatluse puhul uurija ei võta protsessidest osa ning on täielikult uurija rollis. Nimetatud vaatluse üks eelis on see, et olen uuritavatest eraldatud ning vähem mõjutatud, siiski eraldatus takistab mõista uuritavate kõige vahetumaid mõtteid (Baker, 2006), mistõttu on vajalik teha lisaks vaatlusele ka intervjuud. Kasutan kombineeritud meetodit, sest ainult vaatlusega jääb analüüs uurijakeskseks ning ainult intervjuuga saab uuritav valida, kuidas ja mida ta ütleb (Vihalemm, 2014). Kui kasutaksin ainult intervjuud, siis uuritav peaks meenutama, mida ta teleuudise vaatamisel märkas ja selle põhjal vastama. Vaatluse ajal võivad esile tulla detailid, mida ei pruugi saada ainult intervjuust (Vihalemm, 2014). Näiteks esimesel testvaatlusel vaataja reageeris ühele kaadrile pea raputusega, seega sain intervjuus küsida, miks ta nii reageeris – ilma vaatluseta ei oskaks ma sellele tähelepanu pöörata. Uuritav ei pruugi märgata, kuidas ta alateadlikult nähtule reageeris ning ei oskaks ka sellest intervjuu käigus rääkida. Näiteks, kui vaataja ehmatas mõne šokeerivama kaadri ajal, siis sain sellele intervjuus tähelepanu pöörata ja küsida: *milliseid tundeid selline kaader tekitas*. Vaatluse abil märkasin nüansse, mis ainult intervjuu tegemisel võinuks jääda tähelepanuta.

Vaataja ei teadnud, mida ma täpselt vaatlesin, seega sain vältida nende eelhäälestamist ning sain vahetuma reaktsiooni. Tegin mõlema vaatamise vältel inimese reaktsioonide põhjal vaatluslehele märkmed, mille järel tegin kohe inimesega individuaalse semistruktueeritud intervjuu. Peale

esimest vaatamist esitasin kõik intervjuukava küsimused, seejärel vaatasime uudist uuesti ja uuritav sai teises küsimusteringis vajadusel lisada, mida uut ta märkas ja eelnevaid vastuseid täiendada.

Võtsin täieliku uurija rolli ning uuritavad olid sellest teadlikud, et neid vaadeldakse ning hiljem sain teha ka täiendavad intervjuud. Intervjuu aitas kinnitada ja täiendada informatsiooni, mille sain vaatluse käigus. Kasutasin varem koostatud intervjuukava, aga andsin endale vabaduse muuta küsimuste järjekorda vastavalt sellele, mida intervjuueeritav rääkis või kuidas ta reageeris konkreetsele traagilisele uudisloole, sest oli ka võimalus, et uuritav üldse ei reageeri. Intervjuueeritav sai küsimustele vastata oma sõnadega, mis tegi sellest standardiseerimata intervjuu (Lepik ja teised, 2014). See andis mulle võimaluse kasutada individuaalselt lähenemist ning vastavalt olukorrale ja uuritavale laskuda intervjuuga veel sügavamale – põhirõhk oli inimese isiklikul arvamusel ja hoiakutel (Lepik ja teised, 2014). Minu töö eesmärgiga ei sobi standardiseeritud intervjuu, mille puhul küsimused ja vastuste kategooriad olid paigas, millel puudus minu töö jaoks vajalik vabadus (Lepik ja teised, 2014).

Tegin formaliseerimata avalikustatud vaatlejana vaatluse. Sellise vaatluse puhul uurija ei võta protsessidest osa ning on täielikult uurija rollis (Vihalemm, 2014). Kuna uudis oli keskmiselt 2–3 minutit, siis oli kõige parem lasta segamatult uuritavatel uudise ära vaadata, mille järel esitasin küsimused ehk olin uuritavatest eraldatud ja vähem mõjutatud, kui olla ainult vaatleja rollis (Baker, 2006). Osalusvaatlus ei sobi minu tööga, sest täpsustavad küsimused uudise ajal pigem segaksid uuritava fookuse hoidmist. Näitasin uurimisrühmale üht traagilist teleuudist ning vaatlesin, kuidas nad vaatamise ajal nähtule reageerisid. Vaatluse abil sain tuvastada aspekte, mida oli keeruline sõnadega kirjeldada (Vihalemm, 2014). Vaatlus andis võimaluse jälgida uuritavate alateadlikke reageeringuid kogu uudise vältel ning tuvastada, milline osa uudisest tekitas reaktsiooni.

Emotsionaalset reaktsiooni uudistele on uuritud erinevate teoreetiliste nurkade alt. Üks hindamismudel on Schereri (2001: 92–93) komponendipõhine emotsioonide mudel, kus on välja toodud viis erinevat reaktsiooni: kognitiivne hindamine, füsioloogiline erutus, motoorne (näoilme), subjektiivne tunne ja motivatsioon. Schereri välja töötatud reaktsioonid olid abiks minu bakalaureusetöö intervjuukava ja vaatluslehe koostamiseks. Füsioloogilist erutust uurisin

küsimuste abil (vt Lisa 1. vaatlusleht lk 52-54): *mida ma märkan vaataja kehalistes reageeringutes, kui ta vaatab uudislugu?, kas ta reageerib kätega? kas ma märkan prokseevilisi muutusi (vaataja ekraanist kaugemale-lähemale liikumisi uudisloo vaatamise ajal?, näoilmet uurisin küsimusega kas ma märkan näoilmetes muutusi? Milliseid?* (vt Lisa 1. vaatlusleht lk 52-54). Kognitiivset hindamist toetas minu intervjuukavas küsimus (vt Lisa 2. intervjuukava lk 55) *nägid sa pildiliselt midagi, mis sind häiris?* Ning subjektiivset tunnet saab kirjelda küsimuse abil *mida sa tundsid lugusid vaadates?*

Vaatluse ja intervjuude tekstiliste andmete jaoks kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi (Kalmus ja teised, 2015). See võimaldas teksti sügavalt analüüsida ning kodeerida ka ridade vahele peidetud vihjeid, kavatsusi ja eesmärke (Kalmus ja teised, 2015). Analüüsi tugevaks küljeks oli võimalus pöörata tähelepanu unikaalsetele nähtustele tekstis ning vältida lihtsustatust ja nähtuse moonutamist (Kalmus ja teised, 2015).

Kodeerisin tekstilised andmed (vaatluslehe ja intervjuude transkriptsioonid) ja kasutasin juhtumiülest ehk horisontaalset analüüsi – kogusin erinevatest intervjuudest kokku konkreetse teema kohta käivad tekstiosad ja otsisin erinevaid seoseid (Kalmus ja teised, 2015). Transkriptsioonis pidasin silmas, et kvalitatiivuuringu ei ole kunagi vastaja anonüümsus täielikult tagatud – inimese võib ära tunda ühe lause põhjal. Töö avalikustamisel peaksin katma kinni kohad, mis võivad isikut tuvastada (Beilmann ja Roots, 2020).

Minu töö puhul sain leida seoseid uuritavate vastuste ja mitteverbaalsete reageeringute vahel, kuidas nad erinevatele uudiste osadele reageerisid ning kuivõrd nad märkasid ajakirjaniku uudise narratiivi konstrueerimise tehnikaid, mida uuris Liisbeth Rats 2022. aastal enda bakalaureusetöös *Teleajakirjanik konstrueerimas uudisloo narratiivi*. Kasutasin induktiivse ja deduktiivse lähenemise kombineerimist, et põhineda eelnevatele teooriatele ning kasutada ka uusi kogutud andmeid (Kalmus ja teised, 2015). Induktiivne lähenemine võimaldas mul teada saada, kuidas televaataja uudisele reageeris ning vajadusel ka olemasolevale teooriale vastu rääkida. (Kalmus ja teised, 2015). Deduktiivne lähenemine aitas mul põhineda varasematele uurimustele ja neid edasi arendada või kontrollida (Kalmus ja teised, 2015). Täitsin vaatluslehte ning salvestasin materjali ja tegin järelanalüüsi (Vihalemm, 2014).

3.2. Valim

Valisin analüüsitavaks traagiliseks uudiseks „Aktuaalse kaamera” 2019. aasta 21. juunil eetris olnud Telliskivi tulistamise loo, mille autor oli ajakirjanik Hannes Sarv. Sama päeva varahommikul tulistas Tallinnas Telliskivi tänaval 30-aastane mees kaht taksojuhti, kellest üks suri ja teine sai raskelt vigi. Tulistaja sooritas enesetapu politsei ees sama päeva õhtul. Lugu keskendus esmasele informatsioonile: kirjeldati tulistaja tausta, kus ja mis juhtus ning hetkelist seisut. Loos oli kolm allikat: Põhja prefektuuri prefekt Kristian Jaani, vanemprokurör Katrin Pärtlas ja Tallink Takso kommunikatsioonijuht Indrek Lindsalu.

Valisin analüüsimiseks Eesti Rahvusringhäälingu uudistesaste „Aktuaalse kaamera” tehtud Telliskivi tulistamise teleloo, sest varem oli Victoria Maripuu (2021) uurinud traagilise sündmuse kajastamise valikukohti „Aktuaalse kaamera” näitel, kus ta intervjueris esimese Telliskivi telelooga seotud reporterit, päevatoimetajat, operaatorit ja monteerijat ning sama lugu näitasin ka uuritavatele oma töös. Seega Maripuu (2021) töö põhjal teadsin toimetuse valikukohti, mistõttu oli mul lihtsam teha järeldusi ning võrrelda vaataja ja toimetuse perspektiivi. Lisaks oli loo konstrueerimise võtteid uurinud oma bakalaureusetöös Liisbeth Rats (2022), kes vaatles ja intervjueris kaht „Aktuaalse kaamera” ja „Reporterit” ajakirjanikku. Samuti tegi Ode-Maria Punamäe (2021) oma bakalaureusetöö ETV välislugude ajalisusest, mis aitas mõista veelgi enam toimetuse tööpõhimõtteid, visuaali ja teksti kokkusobimise tähtsust ning teleuudisloo struktuuri.

Kasutasin oma töös lumepallivalimit, et jõuda vajalike tunnustega inimesteni (Tartu Ülikooli digitaalarhiiv, i.a). Valim koosnes neljast noorest vanuses 18–22 ja neljast pensionärist vanuses 72–88, kes olid kõik naised. Pensionäre käisin otsimas Päevakeskusest, kus olid kõik naised, mistõttu ka mu valik kitsenes samast soost uuritavatele. Lisaks oli 2022. aastal tehtud Kantar Emori teleauditooriumi mõõdikuringu andmetel „Aktuaalse kaamera” tüüpiline vaataja vanuses 35+, kesk- või kutseharidusega ning aasta lõikes vaatavad naised (626) rohkem „Aktuaalset kaamerat” kui mehed (555), kui vaadata sihtrühma suurust tuhandetes.

Valisin noored ja pensionärid, et saaksin võimalikult suure kontrasti kahe erineva vaatamisharjumustega generatsioonide vahel. Noored ja vanemad inimesed tarbivad teistmoodi

uudiseid – noored saavad oma uudised veebist (Head ja teised, 2018) ja vanemad kasutavad traditsioonilisemaid meediume, nagu televisioon, paberajaleht ja raadio (Fisher ja teised, 2021). Selle töö eesmärk ei olnud kasutada väga suurt valimit, vaid minu seminaritöös (2023) ja bakalaureusetöös täiendatud vaatluslehe ja intervjuukava abil analüüsida traagilise teleuudise vaatamise reaktsioone, teades toimetuse loo konstrueerimise võtteid (Punamäe, 2021; Maripuu, 2021 ja Rats, 2022). Oluline oli, et vaataja näeks konkreetset uudislõiku esimest korda. Lumepallivalimi ohukoht võib olla lähtevalim ehk esmaste kontaktide valik, seega pean olema kindel valimi esimeste uuritavate juhuslikkuses, et vältida kallutatust (Tartu Ülikooli digitaalarhiiv, i.a).

Uuringus osaleja	Sugu	Vanus
Noor 1	Naine	21
Noor 2	Naine	22
Noor 3	Naine	21
Noor 4	Naine	18
Pensionär 1	Naine	80
Pensionär 2	Naine	88
Pensionär 3	Naine	76
Pensionär 4	Naine	72

Tabel 1. Bakalaureusetöö valim.

3.3. Meetodi kriitika

Kvalitatiivse sisuanalüüsi nõrk külge on uurija valikuline tõendusmaterjali kogumine või selle tõlgendamine, mis võib toimuda alateadlikult, et kinnitada meelepäraseid hüpoteese (Kalmus ja teised, 2015). Näiteks võisin uurijana hakata otsima seoseid vastajate mõtete vahel ning esitada eeldustega küsimusi, et kinnitada püstitatud uurimisküsimusi. Seetõttu kasutasin kombineeritud

meetodit, et võimalikult palju vältida subjektiivsust andmete kogumisel. Vaatlus ja intervjuu andsid võimaluse analüüsida tulemusi süviti ning kinnitada nähtut ka suusõnaliselt.

Semistruktureeritud intervjuu võimaldas muuta küsimuste järjekorda ning esitada lisaküsimusi. See võis olla ohukoht, et jätsin mõne vajaliku lisaküsimuse esitamata. Intervjuu puhul pidin arvestama, et intervjuueerija mõjutab intervjuueeritavat, seepärast olin intervjuueerijana teadlik enda mõjutustest ning võimalikult tõepäraste tulemuste saamiseks kasutasin aktiivselt kuulamis-, jälgimis- ja tõlgendamisoskuseid (Lepik ja teised, 2014). Intervjuu kulgu mõjutas esitamise ja küsimuste stiil – kas oli rohkem suletud või avatud küsimusi ning kui kaua lasin inimesel mõelda (Lepik ja teised, 2014). Intervjuuküsimuste koostamisel pidin vältima kallutatud küsimuste esitamist, mis võisid sisaldada uurijana eeldusi ning tahtmatult mõjutada vestluse suunda vastavalt sellelele, millele uurijana soovisin saada kinnitust oma töös (Lepik ja teised, 2014). Eeldust sisaldav küsimus on lubatud, kui see põhineb varasematelt uuringutel, vaatluse või intervjuu käigus selgunud informatsioonil (Lepik ja teised, 2014). Üldisuste vältimiseks lisasin küsimustele juurde ka vaatluses tekkinud aspekte. Seega pidin küsimuste formaliseerimisel olema tähelepanelik, et räägiksime kogu aeg ainult konkreetsest loost, mitte intervjuueeritav ei hakkaks rääkima teistest traagiliste uudislugude vaatamise kogemustest. Sain uuritavalt küsida vaatluse põhjal, miks ta mõne kaadri juures nii reageeris, et vältida enda tehtud eeldusi. Siiski pidin arvestama, et individuaalintervjuudes antud vastused erinevad sisuliselt kui teha näiteks gruppintervjuu – inimesed räägivad julgemalt teemadest kollektiivina (Vihalemm, 2014).

Formaliseerimata vaatluse puhul puuduvad eelnevalt määratletud kriteeriumid, mistõttu võib olla keeruline eristada olulist ja ebaolulist eriilmelisest materjalist. (Vihalemm, 2014). Minu töö puhul oli tegu täieliku vaatleja rollis tehtud vaatlusega, mistõttu ma ei saanud vahepeal küsida lisaküsimusi, vaid pidin ootama vaatluse lõpuni. Samuti võisin vaatluses tõlgendada mõnda kehalist liikumist uudise reageeringuna, kuigi see võis olla lihtsalt liigutamine, seega oli väga tähtis pöörata vaatluses sellele tähelepanu. Valisin täieliku vaatleja rollis tehtud vaatluse, sest teleuudis on lühike formaat ja kogu aeg lugu pausile pannes ja vaheküsimusi esitades võib uuritaval kaduma minna loo tervikpilt, mille kohta olid mul küsimused ka intervjuukavas (vt Lisa 2. küsimustekava lk 55). Uurijana pidin meeles pidama oma rolli ning vältima uurimisrühmaga emotsionalset seotust (Vihalemm, 2014).

4. TULEMUSED

Minu töö uurimiseesmärk oli analüüsida vastajate reaktsioone traagilise teleuudise vaatamisel ning kuivõrd minu täiendatud vaatlusleht ja intervjuukava seminaritöös (2023) ja selles bakalaureusetöös vastab püstitatud uurimisküsimustele. Mind huvitas, kuidas uuritavad reageerivad traagilisele teleuudise vaatamisel, ning mida ta märkab kasutatud audiovisuaalsele materjalide ning ajakirjaniku uudisloo konstrueerimise võtete kohta. Selles peatükis esitan esmalt uurimisküsimustest lähtuvalt tulemused ja seejärel annan viimases alapeatükis ülevaate meetodi täiendamise tulemustest.

4.1. Audiovisuaalse materjali eripärad

Traagilise uudise vaatamist mõjutab loo üldpilt. Tekst ja loo visuaal peavad kokku sobima ja siduma uudise tervikuks. Vastajad tõid välja, et uudisloo visuaal oli neutraalne, nagu ka ajakirjaniku toon. „Aktuaalse kaamera” ankur ütles enne Telliskivi tulistamise uudist, et loos võivad olla häirivad kaadrid, mis tekitas paljude vastanute seas arusaama, et loo visuaal tuleb häiriv ja häälestasid end vastavalt. Siiski paljud vastajad ütlesid, et loo üldpilt oli austusväärne ja erapooletu. Kogu loo vältel sain minimaalselt teha vaatluslehele märkmeid ja sellest võis ka järeldada, et loo üldpilt oli neutraalne. Palju oli üldiseid kuriteopaiga kaadreid, milles ei olnud häirivaid asjaolusid vastanute sõnul. Samas vastajad tõdesid, et häirivate kaadrite hoiatus oli vajalik.

Mitmed vastajad püsisid kogu loo vältel samasuguses asendis ja kehakeelest oli näha, et üldpildis ei olnud midagi häirivat, mis oleks tekitanud suuri reageeringuid. Näiteks Noor 1 vaatluslehele sain teha minimaalselt märkmeid ja hiljem intervjuus ta tõi ka välja, et lugu oli küll kurb, aga ta ei võtnud seda liiga isiklikult, mistõttu oli ka reageeringuid vähe.

Noor 1: *Kuna ta ütles alguses, et võib olla midagi häirivat, siis ma justkui nagu ootasin, et tuleb midagi rohkem. Kuskil mingi vereloik või surnukeha, kuigi ma tean, et uudistesse ei saa see jõuda ja see ei ole sünnis.*

Pensionär 3: *Ausalt öeldes ma ei tundnud midagi, pisikene kaastunne oli, aga midagi oi kui õudne, ma ei mananud seda endale traagiliselt ette. Võtsin seda lihtsalt igat juhtumit kümnest. Oleks olnud teistmoodi, kui oleks näidanud mõnd detaili nagu kinos näitab – siit oli katki ja siit olid luud väljas ja seda mina ei kannata.*

Traagilise teleuudise vaatamist mõjutavad ajakirjaniku valitud kaadrid. Telliskivi tulistamise uudisloos oli esimene kaader taksojuhi elustamisest, mis jäi ka vastajatele kõige paremini meelde. Elustamine ei ole kaader, mida inimene näeb igapäevaselt Eesti uudistesaadetes. Vaatluse ajal uuritavad reageerisid kõige rohkem esimese kaadri ajal – kortsutasid kulmu, silmad läksid suureks või kissitasid silmi. Mõni vastaja ütles, et lool puudus uudisloole vajalik neutraalne sissejuhatus ja esimene kaader oli liiga järsk. Mõned vastajad leidsid, et elustamise kaader oleks võinud olla loos keskel, mis oleks lasknud vaatajal enne teemasse süveneda. Samuti vastajate sõnul olid loo teised kaadrid võrreldes esimesega väga neutraalsed, mistõttu jäi ka meelde elustamise kaader.

Noor 2: *Loo tegi raskesti seeditavaks, et kohe alguses oli kaader sellest, kuidas parameedik elustas teda. See minu jaoks rikkus selle veits ära, sest esimese asjana nägid seda ja ilmselgelt läheb aega, et mõttega tagasi tulla. Ma ütlen ausalt ma ei tea, kas ma oleks üldse sellise asja sinna pannud, ma saan aru, et enne öeldi, et on häiriv, aga paljud tõenäoliselt ei taha sellist asja näha.*

Telliskivi tulistamise loos oli kasutatud graafikat, et markeerida kurjategija täpset teekonda tulistamisel – kust ta tuli ning kuhu edasi liikus. Vastajad tõid välja, et loo vaatamist mõjutas graafika. Uuritavate sõnul andis graafika selgust ja mõjusust juurde traagilisele teleuudisele ning viis vaataja nii-öelda otse sündmuspaigale.

Noor 1: *No ma arvan, et see, kui toodi välja trajektoor, justkui oleks nagu selle mõrvari sammud üles loetud ja kuidas ta midagi täpselt tegi, mitte liiga detailselt, aga sai nii-öelda reaalelus jälgida. Sai jälgida teekonda, mida ta täpselt ette võttis ja see, et ta pärast kõndis minema ja jõudis sinna misiganes maakotta.*

Traagilise teleuudise vaatamist mõjutab isiklik kogemus. Uudis võib seostuda isikliku kogemusega, seega see võib loo vaatamist mõjutada rohkem kui inimest, kellel puudub side selliste juhtumitega. Näiteks pensionär 4 oli näinud elustamist pealt ja tema jaoks oli väga raske näha esimest kaadrit, sest see tõi tema sõnul üles mälestusi. Tal oli raskusi vastata küsimustele peale

esimest vaatamist. Vastaja lisis pärast intervjuus, et ta tavaliselt väldib traagiliste uudiste vaatamist, sest need muudavad teda emotsionaalseks. Pensionär 1 sai aga esmavaatamisel uudisest valesti aru, sest ta nägi katteplaanides autosid ning eeldas, et tegu oli liiklusõnnetusega, kuna tema lähedased said surma autoavariis ning hakkas ka sellest rääkima intervjuus.

Pensionär 4: *Ma olen ise näinud kui kiirabi elustab inimest ja tulutult. Seal ei olnud tegu mõrvaga, aga oli nii tugev infarkt ja pidime kutsuma laibaauto, seda ma olen kõik üle elanud ja ma ei tahaks näha (laipade ära viimist), see jätab jälje.*

Audiovisuaalse materjali valikul on oluline mõju, kuidas vaataja traagilist teleuudist vastu võtab. Antud uudise puhul jäid vastajad arvamusele, et loo üldpilt oli neutraalne. Traagilise teleuudise puhul on parem kasutada erapooletuid kaadreid, sest loo teema on emotsionaalne. Häirivate kaadrite kasutamisel on oluline teha seda delikaatsusega ning hoiatada vaatajaid, mida ka saate ankur tegi selles loos.

4.2. Ajakirjaniku loo konstrueerimise võtted

Traagilise teleuudise vaatamist mõjutab ajakirjaniku loo jutustamise toon. Telliskivi tulistamise lugu oli vastajate arvates objektiivne. Uuritavad ütlesid, et ajakirjaniku tõsine, samas neutraalne eetritekst ja toon selle juures oli väga tähtis traagilise teleuudise kajastamisel, sest loo teema oli piisavalt emotsionaalne. Ajakirjanik peaks edasi andma faktid, mis, millal, kus, kellega ja miks juhtus ning samal ajal jääma professionaalseks. Kui ajakirjanik oleks olnud loo jutustamisel hinnanguline, siis vastajate sõnul see oleks muutnud ka traagilise loo tooni veel emotsionaalsemaks.

Noor 2: *Monotoonne, ei näidanud emotsioone välja ja see oli pigem hea, sest kõik need muud aspektid andsid juurde ja kui oleks ajakirjanik ka olnud emotsionaalne, siis see oleks mõjunud raskelt, uudis tahad, et oleks neutraalne.*

Noor 1: *Pigem neutraalne, ta konstateeris fakte, et nii oli ja siin on meie intervjuud, kellega me võtsime need intervjuud ja ilmselgelt oli pigem tõsine toon. Professionaalne, tõsine, emotsiooni ei olnud.*

Traagilise uudisloo allikate valik mõjutab vaatajat. Vastajad tõid välja, et Põhja prefektuuri prefekti ja vanemprokuröri kommentaarid olid Telliskivi tulistamise loos väga vajalikud, et tagada uudise erapooletus ning selgitada juhtumi üksikasju. Mõni vastaja näitas näpuga ekraanile ja ütles *Jaani* ning ka intervjuude käigus toodi välja Põhja prefektuuri prefekti, kui küsisin, *mis või kes meelde jäi*. Vastajad tõdesid ka intervjuus, et allikate valik mõjutas loo tõsidust. Samas mõned vastajad ütlesid, et puudu oli vahetu emotsioon, mida oleks saanud edasi anda, kas sündmuspaigal tegutsenud politseinik või pealtnägija.

Noor 3: *Nagu mingisugust sellist inimest, kas politsei või parameedik, kes elustas, keegi, kes seda nägi ja kohapeal oli. Kes ise esimesena sündmuspaigale jõudis, mis olukord valitses, mis seisund oli, kus oli laip, kus oli auto. Emotsiooni. Esimene politsei, kes kohale jõudis.*

Noor 1: *Oleks võibolla tahtnud mingisuguse politsei kommentaari, kes jõudis sinna kohale esimesena noh et kohe nagu esmareaktsioon või esmaemotsioon.*

Ajakirjaniku loo konstrueerimise võtted peavad olema erapooletud. Vastajate arvates mõjutas nende emotsionaalsust see, kuidas ajakirjanik jutustas lugu. Antud uudises andis ajakirjanik lugu edasi neutraalselt ja rääkis asjakohast juttu. Vastajate sõnul tegi loo usaldusväärsemaks valitud allikad, kes väljendasid ametlikke seisukohti. Samas ootasid vastajad kolmandaks allikaks pealtvaatajat, et saada loosse esmaemotsiooni.

4.3. Vaataja tähelepanu

Traagilise teleuudise vaatamist mõjutab detailide rohkus. Ühe vastaja sõnul oli uudisloos liiga palju detaile ning selle tõttu ei jäänud ka talle meelde juhtumi tuum. Kui esitasin kolmandale noorele küsimuse, mis lugu talle räägiti, siis tal oli väga keeruline tuletada meelde, mis täpselt juhtus ning kes ja kuidas sai surma. Vaatluse käigus märkasid, kuidas tal tähelepanu hajus ja pilk

eksles, kui ajakirjanik luges ette erinevaid fakte. Vastaja ütles, et esimese vaatamise ajal ta proovis võimalikult palju informatsiooni meelde jätta, aga palju jäi ikka märkamata. Tema sõnul võiks ajakirjanik korrata üle mitu korda uudise põhilised faktid, et pika loo ajal tähelepanu ei hajuks.

Noor 3: *Ma tundsin, et ma üritasin aru saada, mis toimus, et palju inimesi suri ära ja mis relvast, mis suunas, aga tegelikult ma tuumast ei saanudki aru.*

/.../

Teine kord kuulates ma tean, mis juhtus, seega ma panen erinevaid muid asju tähele, aga esimene kord ma proovin aru saada, mis juhtus, siis ma ei pane lugu kokku.

Vaataja tähelepanu mõjutab uudise konstrueerimine – loo pikkus, tekst ja visuaal. Vaataja tähtsustab uudises kordusi, et loo põhilised detailid ei ununeks uudise vaatamisel. Vaataja tähelepanu hoidmiseks võiks kaadrite vahetus olla kiirem noorte jaoks.

5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

5.1. Järeldused

Järeldus 1: vaatajat mõjutavad loo üldpilt ja kaadrid, mida võib seostada ka isikliku kogemusega.

Traagilise sündmuse kajastamisel köidab visuaal vaataja tähelepanu ning tekst ja pilt peavad koos lugu jutustama (Rats, 2022). Samuti selgus Ratsi (2022) ja Maripuu (2021) bakalaureusetööst, et ajakirjanikele oli tähtis lisada visuaaliga emotsionaalsust. Minu uurimusest selgus, et paljude vastanute arvates oli loo üldpilt neutraalne ning loo tegi emotsionaalseks juhtumi traagika. Telliskivi tulistamise uudisloo üldpilt oli vastajate arvates neutraalne ning austusväärne.

Vastajad olid eriarvamusel elustamise kaadri kasutamise osas – mõne vastaja jaoks oli see esimese kaadrina ootamatu, aga teiste jaoks vajalik loosse süvenemiseks. Tulemustest selgus, et just elustamise kaader oli häiriv, samas mõjus. Antud kaader oli filmitud vertikaalselt, mis on erakordsetes (sealhulgas traagilistes) uudistes saanud tavapäraseks, kui kvaliteetsemaid kaadreid saadaval ei ole ning lisaväärtusena tekitab pealtvaataja filmitud video lähedust ja autentsust (Andén-Papadopoulos ja Pantti, 2014: 966–967). Seega oli arusaadav, miks vastajad tõid just elustamise kaadri välja, sest see oli autentne.

Lisaks vastajatele oli oluline graafika kaader, mis andis loole juurde detailsust ja tõsidust ning tõi vaataja sündmusele lähemale – sai piltlikult öeldes reaalelus jälgida Telliskivi juhtumi tulistaja kuriteo toime panemist. Liisbeth Ratsi (2022) bakalaureusetöös selgus, et ajakirjanikele oli graafika kasutus oluline võte, et vaataja mõistaks paremini detailset informatsiooni.

Vaataja märkab erinevaid audiovisuaalse materjali eripärasid, kui tal seostub lugu isikliku kogemusega. Sotsiaalsühholoog Leon Festinger (1957) leidis, et inimesed valivad, millist informatsiooni nad vastu võtavad vastavalt isiklikule kokkupuudetele ja huvidele. Seega traagilise

uudise vaatamist mõjutab ka isiklik kokkupuude. See on tavaline, et inimesed jätavad teadlikult osa informatsioonist välja, sest sisu on neile keeruline (Festinger, 1963), mis ka selgus minu uurimistulemustest.

Järeldus 2: vaataja märkab ajakirjanike loo konstrueerimise võtetest allikate valikut, jutustamise tooni ning detailide rohkust.

Vaataja märkab, milliseid allikaid kasutatakse uudisloos ning selle põhjal hindab ka loo tõsidust. Ajakirjanikele on oluline kaasata traagilisse uudisloose ametlik allikas, et tagada loo jutustamise neutraalne toon (Maripuu, 2021). Vastajad arvasid, et ajakirjanik jutustas lugu erapooletult ning lasi ametlikel allikatel rääkida erinevatest uurimisasjaoludest. Kuidas ajakirjanik jutustab uudislugu, mõjutab millist vastutust vaataja tunneb lugu vastu võttes (Peifer ja teised, 2022). Vastajad ütlesid, et ajakirjanik ei kasutanud hinnangulist sõnavara, vaid konstanteeris fakte. Tulemustest selgus, kui ajakirjanik oleks olnud loo jutustamisel subjektiivne, siis see oleks mõjutanud ka vaatajate emotsionaalsust. Vastajad tõid välja, et ametlik seisukoht oli väga tähtis traagilises uudisloos ning toodi ka eraldi nimeliselt välja Põhja prefektuuri prefekti Kristian Jaanit, kui küsisin, *mis või kes kõige paremini meelde jäi*. Samuti ametlik seisukoht lisab informatsioonile usaldusväärsust. Kolmas allikas on tavaliselt uudisloos kannataja osapool ning traagilises uudises kasutatakse pealtvaatajat või hukkunu lähedast (Maripuu, 2021). Ajakirjanik kaalus Telliskivi tänava tulistamise loos kasutada kolmanda allikana taksojuhti ja uurida tema turvatunde kohta, aga ajakirjanik otsustas selle välja jätta, sest tema arvates oleks lugu selle kaudu muutunud liiga emotsionaalseks (Maripuu, 2021: 28–29). Samas vastajad leidsid, et loost oli puudu esmaemotsioon, mida oleks saanud anda otse sündmuspäigalt pealtvaataja, politsei või parameedik. Kuigi vastajad tõdesid, et sellist allikat oleks olnud keeruline tabada, kui kuritegu pandi toime varahommikul.

Vaatajat võib mõjutada ka loo pikkus ja detailide rohkus, mistõttu kõige tähtsam informatsioon ei jää meelde. Ajakirjanikele on lugu kirjutades tähtis, et tekst ja visuaal looksid terviku ning lugu oleks kõigile arusaadav (Rats, 2022). Tulemustest selgus, et esimesel vaatamisel jäi palju detaile märkamata ning loo kõige tähtsamad faktid ununesid. Kuna lugu oli pikk, siis oleks võinud loos

üle korrata mitu inimest sai viga ja kuidas. Inimeste uudiste tarbimine on aastate jooksul muutunud ning vaatajad hindavad lühemat formaati, tabavat teksti ja kiiremaid kaadreid (Eastman ja Neal-Lunsford, 1993; Beatty, 2016). Nooremate inimeste tähelepanu hajub kiiremini, mistõttu võib ka pikema loo puhul ununeda, millest oli jutt (Lang ja teised, 2010).

5.2. Diskussioon

Raadio ja televisioon on olnud läbi aastakümnete ühesuunalised kommunikatsioonikanalid – meediaorganisatsioonid teevad eelduse, et inimesed vaatavad või kuulavad saadet ja see ka meeldib neile (Mytton, 2016). Tänapäeval on ringhäälingu televisiooni kõrvale kerkinud internetipõhine telekanalite tarbimine ehk vaatajal on võim valida, mida ja millal vaadata ning soovi korral kerida saadet edasi või tagasi ja panna pausile (Butler, 2018). Samuti voogedastusplatvormide esiletulekuga on inimestel valik vaadata endale meelepärast saadet (Lotz, 2018). Meediauurija Graham Mytton (2016) esitas mõtlemapaneva küsimuse: *kas saateid luuakse vastava ringhäälinguorganisatsiooni või tegeliku sihtrühma vajadustele?*. Minu uurimus keskendus konkreetsetele traagilisele teleuudise vaatamise reaktsioonidele. Televisioon on emotsionaalne meedium ja eriti traagilisele teleuudisele peab ajakirjanik läbi mõtlema, kuidas vaataja seda vastu võtab ja millist vastutust see narratiivi konstrueerimisel ning audiovisuaalsete võtete valikul tekitab. Selleks on aga vaja teada, kuidas vaataja reageerib traagilisele teleuudisele ja kas ajakirjaniku võtted ning auditooriumi arvamused ühtivad.

Victoria Maripuu (2021) bakalaureusetööst selgus, et toimetused kaaluvad enne pikalt, kas traagilist uudist peaks kajastama pika loona, lühiuudisena või jätta kajastamata. Traagilise uudise formaadi valik oleneb sellest, millised on ülejäänud uudislood saates ning mis on hetkel päevakajalised teemad Eestis ja välismaal (Maripuu, 2021: 27). Selliste lugude puhul peab mõtlema, kas traagika kajastus tekitab ka ohvrite lähedastele lisakahju (Maripuu, 2021). Traagiline teleuudis võib olla huvitav ainult ühele ühiskonnagrupile, mistõttu kajastamisel on tähtis anda sellele juhtumile lisaväärtus ning hinnata selle erakordsust. Näiteks peale Telliskivi tulistamise lugu võttis ajakirjandus uuesti teemaks relvalubade kättesaadavuse.

Auditooriumiuuringuid on tähtis teha, et anda toimetajatele mõtteainet, millises formaadis oleks kõige mõistlikum kajastada traagilist teleuudist, et kõik inimesed saaksid uudistesaadet edasi vaadata, kaotamata oma vaatajaskonda. Siiski leian, et traagilised juhtumid peavad saama eetriaega eetilise piirides. Näiteks „Aktuaalse kaamera” Telliskivi tulistamise lugu oli väga delikaatselt lahendatud ning erakordne, sest Eestis ei ole mõrvalood tavalised. Samuti võttis ajakirjandus peale uudise kajastamist uuesti teemaks relvalubade kättesaadavuse, et teema puudutaks erinevaid ühiskonnagruppe (Victoria, Maripuu, 2021). Enne uudist oli ka hoiatus, et loos võivad esineda häirivad kaadrid, millele järgnes kohe taksojuhi elustamise kaader. Kaadri kasutamine oli minu hinnangul õigustatud, sest sellele eelnes hoiatus ning ohver ei olnud tuvastatav. Mitu vastajat leidsid, et elustamise kaader sobis uudisesse ja andis edasi loo tõsidust ja autentsust. Samas minu hinnangul ei läinud kaader vastuollu ajakirjanduse eetikaga, sest inimesed videos ei olnud tuvastatavad. Tänapäeval on ajakirjanikud hakanud kasutama halvema kvaliteediga visuaale erakordsete sündmuste kajastamisel, kui paremaid kaadreid ei ole saadaval (Andén-Papadopoulos ja Pantti, 2014: 966–967). Näiteks Telliskivi tulistamise loos kasutatud elustamise kaader saadeti „Aktuaalse kaamera” toimetusse (Maripuu, 2021). Vastajate arvates oli eelmainitud kaader šokeeriv, sest seda ei näe uudistes iga päev ning oli ka esimese kaadrina ootamatu. Järgnevad kaadrid olid kõikide arvates neutraalsed ning mõne vastaja jaoks mõjus see kohatult, kui edasine loo visuaal oli erapooletu. Seega häiriva visuaali puhul peaks minu arvates olema väga läbi mõeldud kaadri asukoht loos, et vaatajal ei tekiks küsitavusi selle sobivuse kohta. Visuaal peab olema õigustatud ja sobima kokku tekstiga. Minu hinnangul oleks olnud elustamise kaader loomulikum loo keskel, kui vaataja juba teadis, mis juhtus. Ajakirjanik oleks võinud traagilist lugu kauem sisse juhatada ja lasta inimestel mõttega kaasa tulla. Samas ka tulemustest selgus, et selline šokk oli mingis mõttes temaatiline. Seetõttu on oluline uurida, kuidas vaatajad konkreetselt reageerisid häirivale kaadrile ja edasisele visuaalile, et ajakirjanikud saaksid kaaluda selliste kaadrite sobivust ja asukohta loos.

„Aktuaalse kaamera” ajakirjanik Hannes Sarv otsustas kasutada Telliskivi uudisloos ametlikke allikaid ehk Põhja prefektuuri prefekti ja vanemprokuröri (Aktuaalne kaamera, 2019). Nii said ametlikud allikad rääkida kuriteo asjaoludest, mistõttu oli ka loo üldtoon neutraalne. Ka vastajad tõdesid, et allikad konstanteerisid fakte, mis tegi loo erapooletuks. Maripuu (2021) bakalaureusetöös selgus, et ajakirjanik kaalus ka mõne taksojuhi küsitlemist ameti turvalisuse

kohta. Ajakirjanik siiski otsustas taksojuhi loost välja jätta, sest tema arvates oleks lugu muutunud veel emotsionaalsemaks (Maripuu, 2021: 29). Kolmanda allikana oli taksofirma kommunikatsioonijuht, kes kommenteeris taksodes asuvaid häirenuppe. Minu uurimuses osalenud vastajad tundsid, et vaataja perspektiivist oli puudu pealtvaataja või esmaemotsioon kohapeal olnud politseinikult või parameedikult, kes oleks saanud kirjeldada sündmuspaika. See on ka üks näide sellest, kuidas ajakirjaniku ja televaataja arvamused ei ühti. Ajakirjanik arvas, et pealtvaataja teeks loo liiga emotsionaalseks, aga vaataja perspektiivist see oleks andnud loole lisakihi. Seetõttu on ka oluline uurida vaataja reaktsioone, et toimetus saaks selle põhjal teha muudatusi uudisloo konstrueerimisel.

Siiski sellises olukorras on väga raske otsustada, kas pealtvaataja kasutamine või seal kohapeal toimetava professionaali kommentaar oleks muutnud loo liiga emotsionaalseks. Näiteks Ümera tulistamise loos ajakirjanik kasutas naabri kommentaari mõrvvari iseloomu kohta, mis võib-olla andis vaatajale aimu mõrvvari motiivide kohta (Reporter, 2021). Minu töö tulemustest selgus, et tulistaja lähedaste kommentaar oleks aidanud mõista mõrvvari motiive. Minu hinnangul peaks ajakirjanik kaaluma traagilise uudisloo puhul, kui emotsionaalne on allikas – kas ta kirjeldab ainult enda tundeid või ta oskab anda ka adekvaatseid kommentaare juhtumi asjaolude kohta. Telliskivi juhtumi puhul peab ka arvestama, et kuritegu juhtus varahommikul ja sealt pealtvaatajaid otsida võis olla keeruline ülesanne ja ajamahukas, mida tihtipeale ei ole uudistesaadete formaadis.

Ajakirjanik peab loo visuaali ja teksti tervikuks sidumisel mõtlema, kes vaatab seda traagilist teleuudist. „Aktuaalne kaamera” on alati olnud Eesti kõige vaadatumate saadete edetabeli tipus. Näiteks Kantar Emori telekanalite mõõdiku-uuringu põhjal oli 2023. aasta märtsikuus „Aktuaalse kaamera” vaatajaid reaalajas 145 000 ning uudistesaaete vaatajaskonna keskmine vanus on 35+ (Kantar Emor, 2023).

Valisin oma valimisse kaks erinevatel ajastutel üles kasvanud ja tarbimisharjumustega generatsiooni, et saaksin võrrelda nende traagilise uudise vastu võtmist. Minu valimis olid noored vanuses 18–22 ja pensionärid vanuses 72–88. Marju Himma-Kadakas ja Raul Ferrer-Connil (2022) uuringust selgus, et noored tähtsustavad läbimõeldud ja tugevat, aga lühikest sisu. Samuti on tähtis visuaalne loo jutustamine, et noorem sihtrühm tarbiks rohkem uudiseid (Hallgren ja

Nylund, 2018). Minu töö tulemustest selgus, et Telliskivi tulistamise teleuudis oli pikk ja detailne, mistõttu uudise põhituum ei jäänud meelde ning tähelepanu hajus. Kolmeminutilise uudise käigus oleks ajakirjanik võinud korrata uudise põhidetaile, et hoida vaataja tähelepanu. Samas ükski vanem vastaja ei toonud välja, et uudises oli liiga detailne. See on ka mõttekoht ajakirjanikule, kas uudise puhul peaks loo vältel kordama üle kõige tähtsama informatsiooni ja tegema uudise kompaktsemaks ning arvestama generatsiooniliste eripäradega.

Vanem generatsioon tarbib traditsioonilist meediat, nagu televisioon, paberajaleht ja raadio (Fisher ja teised, 2021). Noorem generatsioon saab oma uudised sotsiaalmeediast ja erinevatest veebiväljaannetest (Head ja teised, 2018). Samuti visuaalne loo jutustamine on tähtis, et kaasata nooremat sihtrühma uudiseid tarbima (Hallgren ja Nylund, 2018). Lisaks on noorem generatsioon harjunud nägema visuaalselt häirivat sisu sotsiaalmeedias, videomängudes või filmides, mistõttu on ka tuimemad selle vastu (American Psychological Institution kodulehekül, 2013). Minu valimi noored teadvustasid, et tegu oli traagilise ja kurva uudisega, aga ei lasknud sellest end niivõrd mõjutada. See võib olla indikeeritud just väga visuaalsest sisust, mida igapäevaselt tarbitakse. Vanem generatsioon tarbib oma uudiseid ajalehest, raadiost või televisioonist, kus on kontrollitud sisu ja on rohkem kaitstud häiriva visuaali eest, mistõttu võis ka elustamise kaader mõjuda raskemalt.

Samuti võib traagilise teleuudise vaatamist mõjutada isiklik kogemus. Kas ajakirjanik peaks ka arvesse võtma kõikide inimeste isiklikku elu, on mõttekoht. Mingis mõttes ei saa ajakirjanik kontrollida, kuidas keegi uudist vastu võtab ja milline on inimese isiklik kokkupuude, aga ta saab teha objektiivse ja faktipõhise uudise ning selle kaudu vähendada emotsionaalsust. Lisaks on vaatajal tänapäeval võim vahetada kanalit, kerida edasi või tagasi ning panna pausile, seega see on ka ajakirjanikele mõttekoht, kuidas teha võimalikult kallutamata, neutraalseid uudislugusid, mida on ka visuaalselt põnev jälgida ja sobilikud peavoolumeediasse.

Minu hinnangul tuleb meediamajade toimetustele kasuks teada ka vaatajate perspektiivi uudislugude konstrueerimisel ning teha kaaluda muudatuste tegemist oma tööprotsessides vastavalt sellele, mida vaataja tahaks igapäevaselt telekraanil näha, ilma kanalit vahetamata. Ajakirjanikud teenivad neljandat võimu ühiskonna valvekoerana ja inimesed vaatavad

igapäevaselt nende kui informatsioonivahendajate poole. Minu hinnangul tuleks ajakirjanikele kasuks teadmine, mida vaataja ootab näha ja selle põhjal ka mõelda võimalikele muudatustele toimetusesiseselt. Nagu ka minu bakalaureusetöö tulemustest selgus, siis vaatajad ei nõustu iga ajakirjaniku loo konstrueerimise võttega. Mingismõttes see on ka toimetuse ja vaatajate vaheline koostöö, kuidas teha võimalikult kvaliteetne teleuudis, mis teenib avalikkust ning kõnetab vaatajat nii tekstis kui ka pildis, tehes paeluvat audiovisuaalset sisu, mis kutsuks inimest vaatama ning samal ajal oleks uudislugu faktipõhine ja erapooletu.

6. MEETODI ARENDAMINE JA SOOVITUSED EDASISEKS UURIMISEKS

Soovisin oma bakalaureusetöö uuringuga pääseda võimalikult lähedale televaatajale – mida ta märkab teleuudises ja mis on sellega seonduvad mõtted, aga samal ajal võimalikult vähe vaatajat segada ning vältida alateadlikku suunamist. Selleks ka tegin kaks testvaatlust ja testintervjuud enne, kui hakkasin suuremas koguses andmeid koguma. Selles peatükis annan ülevaate, kuidas ma täiendasin oma seminaritöös (2023) ja bakalaureusetöös vaatluslehte ja küsimustekava, tehes kaks vaatlust ja intervjuud erineva lähenemisega. Peatüki lõpus annan soovitused edasiseks uurimiseks oma kogemuse põhjal.

Esimese testvaatluse ja testintervjuu tegin oma seminaritöös (2023) kodustes tingimustes, kus vaatasin ühe oma pereliikmaga „Aktuaalse kaamera” kolme järjestikkust lugu, mille põhjal sain kärpida või lisada juurde aspekte intervjuukavasse või vaatluslehele. Uuringu tegemiseks kulus 45 minutit. Sain teada, et minu valim ei saa olla bakalaureusetöö mahukriteeriume arvestades kuigivõrd suur. Siiski tasuks televaatajaid süvitsi uurida, et saaks laiemalt uurida erinevate vanuserühmade uudisloo vaatamise perspektiive, kuna hetkel jäi minu töös uurimata vahepealne generatsioon.

Esimesel testvaatlusel selgus, et uuritav ei reageeri väga palju. Võtsin ka arvesse, et kolme uudise seas ei olnud ühtegi traagilist uudislugu. Siiski mõnel korral sain teha vaatluslehele märkmed pea raputusest ja pilgu eemaldumisest ekraanilt, millele pöörasin ka intervjuus tähelepanu. Samuti uuritav väljendas end sõnaliselt, kui ta nägi ekraanil tema jaoks ebasümpaatset avaliku elu tegelast. Selle põhjal sain küsida *kuivõrd nende nägemine mõjutab uudisloo vaatamist*. Järgnevates uurimises soovitaks rohkem esitada küsimusi vaatluslehele tehtud märkmete kohta, mis vähendaks eelduste tegemist tulemustes ning annaks ka lisakihi uuringule.

Intervjuukava koosnes kolmest osast: üldine kolme uudise kirjeldus, küsimused keskmise uudise kohta ja ajakirjaniku võtete kohta. Algses intervjuukavas olid mõnele küsimusele samad vastused. Näiteks uuritav vastas küsimustele *kirjelda, mida sa nägid ning mis sulle lugudest meelde jäi*

samamoodi. Veel kattusid vastused küsimustele *mida sa tundsid lugusid vaadates ja millised mõtted tekkisid sul lugusid vaadates*, sest uuritav väljendas peale esimest küsimust uudisega seotud mõtteid ja tundeid. Küsimusi esitades täheldasin, et kolme loo vaatamine ajas inimest pigem segadusse, eriti kui uuritav ei saanud täpselt aru, mida ma täpselt uurisin. Näiteks ühes loos oli näidatud riigikogu, aga uuritav ei mäletanud enam, millises loos see oli. Seega ühekordse vaatamise põhjal pidin väga palju lootma uuritava mälule. Intervjuust selgus, et pidin peaaegu iga vastuse lõpus küsima *midagi veel?* või *too mõni näide*, et vältida võimalikult palju enda eeldusi ja suunamist. Samuti intervjuu käigus tekkis väga palju lisaküsimusi, mis andsid uuritavale võimaluse laiendada oma mõtteid. Näiteks küsimusele *kirjelda, mida sa nägid?* vastas uuritav, et ta nägi kallutatud narratiivi, seega küsisin, mis tegi selle tema arvates kallutatuks. Seega rõhk on kuulamis põhisel kiirel reageerimisel – peab haarama igast uuest vastaja mõttest kinni, et ükski tähtis tähelepanek ei läheks kaduma.

Bakalaureusetöös tegin veel ühe testvaatluse ja testintervjuu, sest eelneva katsetus ei sobinud minu töö eesmärgiga. Kuna mind huvitasid ainult traagilise teleuudise vaatamise reaktsioonid, siis otsustasin katseda ainult ühe uudise vaatamist, et vältida uuritava segadust. Lisaks minu bakalaureusetöös oli tähtis, et uuritav tooks välja erinevaid kaadreid, allikaid ja detaile, mis ei jääks tõenäoliselt meelde, vaadates üks kord kolme erinevat lugu, teadmata, mida ma täpselt analüüsin. Teisel korral valisin välja ühe traagilise teleloo, mida vaatasime uuritavaga kaks korda. Peale esimest vaatlust tegin uuritavaga intervjuu ja vaatasime lugu uuesti, kui uuritav juba oskas tähele panna erinevaid detaile minu küsimuste põhjal. Kuna tegu oli traagilise teleuudisega, siis sain paremini katsetada oma intervjuukava. Näiteks esimesel testvaatlusel ei osanud uuritav öelda, mis teda häiris, aga traagilisest teleuudisest oli lihtsam välja tuua konkreetset kaadrit. Samuti, kui esimeses testvaatluses ei toimunud kaks küsimust *kirjelda, mis sa nägid ja mis sulle lugudest meelde jäi* eraldi, siis ühe uudise vaatamisel olid mõlemad intervjuukavas vajalikud peale sõnastuse korrigeerimist. Esimene küsimus andis uuritavale võimaluse vastata laialt ning teise küsimusega sai näiteks välja tuua spetsiifilise kaadri. Teise vaatluse käigus uuritav väljendas end sõnaliselt, et kinnitada oma vastuseid. Näiteks, kui ma küsisin, *milliseid eetilisi küsitavusi ta uudises täheldas*, siis ta mainis filmitud lapsi ning teise vaatluse ajal pööras ta samale kaadrile tähelepanu, väljendades end verbaalselt. Teises küsimuste ringis sai uuritav oma vastuseid täiendada ning oskas pöörata tähelepanu uudisloo detailidele minu esitatud küsimuste põhjal.

Seega on oluline enne suuremat andmekogumist täiendada meetodit vastavalt sellele, mis on bakalaureusetöö eesmärk ja kuidas valitud meetodi vahend aitaks kõige paremini jõuda vajalike tulemusteni. Esimene meetod ei oleks sobinud minu bakalaureusetöös püstitatud eesmärgiga, kuna ma oleks pidanud liiga palju lootma uuritava mälule ja ei oleks saanud detailseid vastuseid. Soovitan järgnevates uuringutes julgustada inimesi rohkem verbaalselt väljendama juba uudise vaatamise ajal ehk kui vaatajat midagi häirib, siis ta saab sellele kohe tähelepanu pöörata ja uurijana saab selle kohe vaatluslehele lisada ning hiljem ka täiendavad küsimusi esitada selle kohta.

Minu valimis oli kaheksa naist, kellest neli olid noored ja neli pensionärid. Väikese valimi põhjal oli keeruline teha üldistusi, seega edasiseks uurimiseks soovitan võtta suurema valimi, kus on esindatud erinevad generatsioonid ning mõlemad sugupooled.

Kindlasti peaks arvestama, inimeste erinevate vaatamisharjumustega. Näiteks kõige esimene vastaja ei vaadanud lõpuni Telliskivi tulistamise uudist. See oli minu jaoks ootamatu, et inimene ei olnud nõus vaatama traagilist teleuudist. Vastaja ütles mulle, et ta lülitab end alati uudistest välja, kui eetris on midagi traagilist. Seega tema vastuseid ma ei saanud oma tulemustes kasutada, sest ta ei vaadanud uudist lõpuni esimesel korral, mistõttu ta ei osanud ka vastata küsimustele. Kui ma käisin valimisse pensionäre otsimas päevakeskusest, siis küsisin esimesel korral, kas keegi on nõus vaatama minuga teleuudist ja vastama küsimustele ning ei selgitanud pikemalt uurimust. Peale esimese vastaja reaktsiooni ütlesin kõikidele järgmistele vastajatele, et tegu on traagilise teleuudisega, aga sisu ei avanud. Seega soovitan hinnata oma valimi eripärasid ja kuidas oleks kõige parem neile läheneda.

Neli vastanutest olid pensionärid ning nende uurimisel ei osanud ma enne arvestada sellega, et neil võivad olla kas nägemis- või kuulmisprobleemid. Vaatluste ja intervjuude käigus selgus, et üks pensionär ei näinud hästi, seega tema jaoks oli ebamugav vaadata uudist väikeselt ekraanilt. Samuti ühel pensionäril oli kuulmisraskus, mis raskendas info vastu võtmist. Seega pensionäre intervjuuerides peaks arvestama ka vanusega kaasnevate probleemidega ning millistes tingimustes neil oleks kõige parem uuringus osaleda.

Lisaks võiks leida valimisse võimalikult erinevad inimesed. Kui on vaja leida noori, siis nad võiksid olla erinevate huvidega, et garanteerida ka tulemustes rohkem variatiivsust. Näiteks, kui kõik noored on võetud ühest huviringist, siis neil võivad olla sarnased maailmavaated ja arvamused, mis ei annaks minu hinnangul tulemustesse variatiivsust. Erinevusi saab tõenäoliselt otsida samadest generatsioonidest, kui on ka suurem valim. Samuti oleks huvitav vaadata uudist ja teha intervjuusid fookusgrupis, kus võib tekkida laiem ja sügavam diskussioon ning võimalus põrgatada omavahel mõtteid. Loomulik keskkond tekitab grupiliikmetele vabama suhtlusruumi, kus kujundada oma arvamusi ning väljendada mõtteid (Vihalemm, 2014). Samuti aitab fookusgrupp paremini välja töötada edasisi uuringusuundasid ja konkreetsemaid küsimusi (Vihalemm, 2014), mis võib anda juurde uusi mõtteid meetodi täiendamisel.

Väga oluline oli vaadata üht uudist kaks korda, sest teisel korral uuritavad teadsid küsimusi ja oskasid ka selle põhjal pöörata tähelepanu erinevatele nüanssidele. Näiteks mitu vastajat ei osanud peale esimest vaatamist kõikidele küsimustele vastata, aga teisel korral nad teadsid otsida uudisest vastuseid minu küsimustele. Vaatluse ja semistruktureeritud intervjuude kombineerimisel sain esitada ka küsimusi, mis tekkisid intervjuukava väliselt. See oli kasulik, sest esimese kaadri ajal uuritavad reageerisid kõige rohkem ja sain ka selle põhjal esitada täiendavaid küsimusi intervjuus. Kui ma oleksin meetodina kasutanud ainult intervjuud, siis ma ei oleks osanud eraldi tuua välja näiteks reageeringuid, *miks see kaader pani kulmu kortsuma?* Lisaks ilma vaatluseta ja teistkordse uudise vaatamiseta oleks pidanud palju lootma uuritava mälule.

Samuti soovitan läbi mõelda vaatluse efektiivsuse, sest minu uurimuse puhul olid reageeringud minimaalsed. Siiski jäid mõned reageeringud tähelepanuta ning vaatlusel tehtud märkmete põhjal oleksin võinud rohkem esitada selgitavaid küsimusi, mida soovitaksin ka edasistele uurijatele. Näiteks üks vastaja mängis loo ajal oma käevõruga ning ka vaatluse käigus mõtlesin, kas tal on ebamugav, aga jäi küsimata. Kuna sama vastaja mainis ka intervjuus, et talle ei meeldi traagilisi teleuudiseid vaadata ja pigem väldib neid, siis oleksin tõenäoliselt saanud mitteverbaalsele reageeringule kinnituse. Minu hinnangul oli vaatlusleht liiga detailne ja oleks võinud olla lihtsamini kategoriseeritud. Näiteks mul oli kaks kategooriat pilkkontakti kohta, mille oleks saanud koondada üheks kategooriaks. Lisaks olid vaatluslehel eraldi välja toodud kehalised ja kätega reageeringud, aga oleks võinud koondada mõlemad punktid kehaliste reageeringute alla.

Minu valitud uudises oli vähe häirivaid kaadreid, mistõttu ei saanud palju lisada ka vaatluslehele. Soovitan vaatluslehe võimalikult lihtsaks teha või kriitilise pilguga üle vaadata, kas vaatluslehte on vajalik täita vastavalt uudise traagilisusele. Näiteks oma vaatluses sain kõige rohkem märkmeid teha elustamise kaadri ajal ning ülejäänud uudist vaatasid uuritavad peaaegu ühegi reageeringuta. Uurijana hakkasin alateadlikult otsima reageeringuid, mis võis lihtsalt olla inimese loomulik liikumine. Huvitav oleks teada, kas ja kuidas vaatlus muutuks efektiivsemaks, kui vaataja väljendaks juba vaatamise ajal oma vahetuid mõtteid seoses uudisega ning ka uuritav esitaks loo ajal lisaküsimusi. Seega minu soovitus oleks katsetada ka suuremat sekkumisastet ja kuidas see aitaks televaataja perspektiivi mõistmisele kaasa.

Kui teha semistruktureeritud intervjuud, siis selle sisukuse tagamiseks peaks võimalikult palju esitada analüütilisi küsimusi ja julgustama uuritavat mõtlema kaugemale. Näiteks, kui uuritavat häiris elustamise kaader, siis küsida miks see tekitas temas selliseid tundeid ja kas seal võib olla midagi sügavamat, seega võiks julgemalt esitada vastajatele *miks* küsimust. Semistruktureeritud intervjuu puhul on antud uurijale peaaegu vabad käed ja seda peaks ära kasutama. Eriti, kui tegu on uudise vaatamisega ja võib-olla vastaja ei ole harjunud analüüsima üht uudist nii pikalt, siis on väga tähtis tekitada uurija ja uuritava vahel vestlus ja luua selle kaudu vabaduse vastata täpselt seda, mida ta mõtleb. Uurija peaks arvestama, et vaatlus ja intervjuu kombineeritud meetodina on ajamahukas. Vahepeal on vaja inimeselt küsida mitu korda *ja veel*, et ta annaks sisukaid vastuseid. Uurijana peab olema väga kiire reageerija, et ükski lisaküsimus ei jääks esitamata.

Minu soovitus järgmiseks uurimuseks oleks teha enne vaatajate uurimist kontentanalüüs uudisloole. Analüüsida enne uurijana üht lugu detailselt, vaadates struktuuri, keelekasutust, tonaalsust ja kaadri valikuid, mis oleks aidanud veel paremini pöörata tähelepanu uudisloo konstrueerimise võtetele ning rakendada neid küsimustekavas.

KOKKUVÕTE

Varasemalt on uuritud Eesti toimetuse ehk reporteri, päevatoimetaja, monteeri ja operaatori tööprotsesse. Käesolevas bakalaureusetöös andsin ülevaate varasematest auditooriumiuuringutest, traagilise teleuudise põhilistest omadustest, televaataja eripäradest, generatsioonilistest erinevustest uudiste tarbimisel ning vaatamisharjumuste muutustest.

Minu bakalaureusetöö keskendus televaataja reaktsioonide uurimisele, kui ta vaatab traagilist teleuudist. Täpsemalt uurisin, milliseid ajakirjaniku loo konstrueerimise võtteid ja audiovisuaalse materjali eripärasid vaataja märkab. Töö peamine eesmärk oli uurida kahe generatsiooni reaktsioone traagilise teleuudise vaatamisel ning seeläbi saada lisaks eelnevalt uuritud toimetuse uudisloo konstrueerimise võtetele ka televaataja perspektiiv.

Kasutasin kombineeritud meetodit – formaliseerimata avalikustatud vaatlejana tehtud vaatlust ja semistruktureeritud intervjuud. Tegin kõik intervjuud ja vaatlused individuaalselt nelja noorega vanuses 18–22 ja nelja pensionäri vanuses 72–88. Esmalt vaatasin uuritavaga traagilist teleuudist, mille ajal täitsin vaatluslehte ja hiljem esitasin küsimused. Uuritav vaatas teist korda sama lugu uuesti ja esitasin küsimused, millele enne ei osatud vastata või sooviti mõnda mõtet täiendada.

Minu bakalaureusetöö tulemustest selgus, et vaataja reageerib traagilise teleuudise vaatamisel audiovisuaalse materjali eripäradele – loo üldvisuaal ja ajakirjaniku valitud kaadrid. Eesti uudistesaaate „Aktuaalse kaamera” Telliskivi tulistamise loo üldpilt oli vastajate arvates neutraalne ning seetõttu ka vähem häiriv. Vaatajad reageerisid elustamise kaadrile, mis oli traagilise teleuudise puhul kõige šokeerivam.

Televaataja reageerib traagilise teleuudise allikate valikule ja läbivale ajakirjaniku jutustamise toonile. Tulemustest selgus, et vaataja reageerib traagilisele uudisele rahulikumalt, kui ajakirjanik annab lugu edasi erapooletult ja faktipõhiselt. Samuti ametlike allikate kasutus tekitab vaatajates usaldust ja kindlust. Siiski vaatajad tundsid puudust pealtvaataja kommentaarist, et lisada loosse

rohkem emotsiooni. Samuti televaataja reageerib uudise vaatamisel detailide rohkusele. Ajakirjanik võiks anda lugu edasi võimalikult lühidalt ja korrata loo vältel, mis juhtus.

Nelja noore ja nelja pensionialise vaatlemine ja intervjuerimine uurimismeetodina üldiselt toimis, sest joonistusid välja ka mõned sarnasused. Küll on aga edasiseks uurimiseks vaja suuremat valimit ning vaatluse lihvimist, et anda detailsem ülevaade ja teha üldistusi Eesti teleauditooriumi kohta laiemalt.

Antud bakalaaurusetöö võib anda Eesti teleuudiste toimetustele mõtteainet, kui nüüd on ka uuritud väikest osa televaataja perspektiivi, kas selle põhjal, mida televaataja tähtsustab enim uudisloos, võiks toimetus ka kaaluda nende tähelepanekute arvesse võtmist loo konstrueerimise tööprotsessides.

SUMMARY

In the past, the work processes of the Estonian editorial team, i.e., the reporter, daily editor, editor and operator, have been studied. In this bachelor's thesis, I give an overview of previous audience research, the basic features of tragic television news, the peculiarities of the television viewer, generational differences in news consumption, and changes in viewing habits.

My bachelor's thesis focuses on the reactions of the television viewers as they watch a tragic television news story. More specifically, I researched which journalist's story construction techniques and audio-visual material characteristics the viewer notices. The main goal of the work was to examine the reactions of two generations when watching tragic TV news and thereby get the TV viewer's perspective in addition to the previously studied editorial news story construction techniques.

I used a combined method – observation made as a non-formalized disclosed observer and semi-structured interviews. I conducted all interviews and observations individually with four young people aged 18–22 and four seniors aged 72–88. First, I watched a tragic TV news with the subject, during which I filled out the observation sheet and later asked the questions. The subject watched the same news story again and after that I asked questions that could not be answered before or wanted to supplement some thoughts.

The results of my bachelor's thesis revealed that the viewer reacts to the characteristics of the audiovisual material when watching a tragic TV news story – the general visual of the story and the frames selected by the journalist. According to the respondents, the general picture of the Telliskivi shooting story by the Estonian news program "Aktuaalne kaamera" was neutral, and therefore less disturbing. Viewers reacted most to the resuscitation footage, which was the most shocking frame of the tragic TV news according to viewers.

The TV viewer reacts to the choice of sources of the tragic TV news and the consistent tone of the journalist's narration. The results revealed that the viewer reacts to tragic news calmly if the

journalist conveys the story impartially and based on facts. Also, the use of official sources instills trust and confidence in the TV viewers. But the viewers missed the spectator's commentary to add more emotion to the story. Also, the viewer reacts to abundance of details in the news story. A journalist could give the story more briefly and repeat the main facts during the story.

Observing and interviewing four young people and four retired people generally worked as a research method, as some similarities emerged. However, further research requires a larger sample and refinement of the observation to provide a more detailed overview and make generalizations about the Estonian TV audience more broadly.

This bachelor's thesis can give a new perspective to Estonian TV news editors, if now a small part of the TV viewer's perspective has been studied, which based on what the TV viewer values most in a news story, the editor could also consider taking these observations into the work processes of constructing the story.

KASUTATUD KIRJANDUS

Adams, W.C. (1986). Whose Lives Count? TV Coverage of Natural Disasters. *Journal of Communication*, 36(2), 113–122.

Aktuaalse Kaamera auditooriumi uuring 2022. (2023). Kantar Emor. Telemõõdikute uuring.

Allan, S., ja Peters, C. (2015b). Visual truths of citizen reportage: Four research problematics. *Information, Communication and Society*, 18, 1348-1361. : <https://doi.org/10.1080/1369118X.2015.1061576>

Alencar, A. ja Kruikemeier, S. (2016). Audiovisual Infotainment in European News: A Comparative Content Analysis of Dutch, Spanish, and Irish Television News Programs. *Journalism: Theory, Practice, and Criticism*, 19(11), 1534–1551. <https://doi.org/10.1177/1464884916671332>

American Psychological Institution kodulehekülg. (2013). Kasutatud 20.11.2022, <https://www.apa.org/topics/video-games/violence-harmful-effects>

Andén-Papadopoulos, K. (2013). Media witnessing and the ‘crowd-sourced video revolution’. *Visual Communication*, 12(3), 341-357.

Andén-Papadopoulos, K. Ja Pantti, M. (2013). Re-imagining crisis reporting: Professional ideology of journalists and citizen eyewitness images. *Journalism*, 14(7), 960-977. <https://doi.org/10.1177/14648849134790>

Andén-Papadopoulos, K. (2014). Citizen camera-witnessing: Embodied political dissent in the age of ‘mediated mass self-communication. *New media and society*, 16(5), 753–769. <https://doi.org/10.1177/1461444813489863>

Averill, J. R., Malmstrom, E. J., Koriat, A. ja Lazarus, R. S. (1972). Habituation to complex emotional stimuli. *Journal of Abnormal Psychology*, 80(1), 20-28.

<https://doi.org/10.1177/1470357213483055>

<https://doi.org/10.1037/h0033309>

Barker, M. (2006). *The Communication Review*. I have seen the future and it is not here yet...; or, on being ambitious for audience research. Kasutatud, 27.11.2022,

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10714420600663310?scroll=top&needAccess=true&role=tab>

Bibikov, B.A. (2023). *Mida vaataja märkab, kui ta vaatab traagilist teleuudist*. Seminaritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

Brown, B. ja Barkhuus, L. (2011). *Changing practices of family television watching. In The connected home: The future of domestic life*. Inglismaa: Springer.

Beatty, J. (2017). Perceptions of online styles of news video production. *Sage journals*, 35(2), 126–146. <https://doi.org/10.1080/1051144X.2016.1270629>

Beilmann, M. ja Roots, A. (2020). Avaandmete kasutusvõimalused ja piirangud. Masso, A., Tiidenberg, K. ja Siibak, A (toim). *Kuidas mõista andmestunud maailma?* (97–119). Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Bellamy, R. V. J. ja Walker, J. R. (1996). *Television and the remote control: Grazing on a vast wasteland*. New York: Guilford.

Bolin, G. (2016). *Media generations: Experience, identity and mediated social change*. Routledge.

Boukes, M. (2021). *Episodic and Thematic Framing Effects on the Attribution of Responsibility: The Effects of Personalized and Contextualized News on Perceptions of Individual and Political Responsibility for Causing the Economic Crisis*. ResearchGate. Kasutatud 22.11.2022, https://www.researchgate.net/publication/348627830_Episodic_and_Thematic_Framing_Effects_on_the_Attribution_of_Responsibility_The_Effects_of_Personalized_and_Contextualized_News_on_Perceptions_of_Individual_and_Political_Responsibility_for_Causing_the

Butler, J.G. (2018). *Television: Visual Storytelling and Screen Culture*. Suurbritannia: Routledge.

Chappell, M. N. ja Hooper, C. E. (1944). *Radio audience measurement*. New York: Stephen Daye.

Greenberg, B.S. (1974). *Gratification of Television Viewing and their Correlates for British Children. The uses of mass communication*. Ameerika Ühendriigid: Sage.

Eastman, S. T. ja Neal-Lunsford, J. (1993). *The RCD's impact on programming and production*. New York: Praeger.

Ehand, E. ja Lõhmus, M. (2001). *Avalik-õiguslik ringhääling Eestis*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Ameerika Ühendriigid: Stanford University Press.

Festinger, L. (1963). *The Theory of Cognitive Dissonance. The Science of Human Communication*. New York: Basic Books

Fisher, C., Park, S., Lee, J.Y., Holland, K., John, E. (2021). Older people's news dependency and social connectedness *Sage journals*, 181(1), 183-196.

<https://doi.org/10.1177/1329878X211006497>

FrameWorks Institute kodulehekül. (2017). Kasutatud 22.11.2022,

<https://www.frameworksinstitute.org/article/episodic-vs-thematic-stories/>

Halfmann, A., Dech, H., Riemann, J., Schlenker, L., ja Wessler, H. (2019). Moving closer to the action: How viewers' experiences of eyewitness videos in TV news influence the trustworthiness of the reports. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 96(2), 367-384.

<https://doi.org/10.1177/1077699018785890>

Hallgren, N. ja Nylund, M. (2018). Online Videos at Newspaper Websites: A Literature Review. *The Journal of Media Innovations*, 4(2), 71-79, <https://doi.org/10.5617/jomi.v4i2.2339>

Head, A.J, Wihbey, A., Metaxas, P.T., MacMillan, M. ja Cohen, D. (2018). *How students engage with news*. Project Information Literacy. Kasutatud 15.05.2023,

https://projectinfo.org/pubs/news-study/pil_news-study_2018-10-16.pdf

Heinlaid, H. (2018). *Teleauditooriumi mõõtmine tänapäeva Eestis arvestades telepildi vaatamise võimalusi erinevatel platvormidel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

Himma-Kadakas, M. ja Ferrer-Connil, R. (2022). *Sciendo*. Is news engagement worthwhile? Studying young audiences' engagement with YouTuber-like news content. Kasutatud 6.11.2022,

<https://sciendo.com/article/10.2478/nor-2022-0010>

Holland, P. (2000). *The Television Handbook*. London; New York: Routledge

Iyengar, S. (1994). *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. Ameerika Ühendriigid: The University of Chicago Press

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kantar Emor, *Teleauditooriumi Mõõdikuuring*. (2023). Kasutatud 28.04.2023, [Mis olid vaadatuimad saated märtsis? - Kantar Emor](#)

Kitch, C. ja Hume, J. (2008). *Journalism in a Culture of Grief*. New York: Routledge Taylor and Francis Group.

Keinan, G., Sadeh, A. ja Rosen, S. (2003). *Attitudes and reactions to media coverage of terrorist acts*. *Journal of Community Psychology*, 31(2), 149–165. <https://doi.org/10.1002/jcop.10040>

Kõiv, H. (2015). *Uudisteoperaatori töö Aktuaalse Kaamera näitel*. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

Lang, A., Shin, M., Bradley, S.D., Wang, Z., Lee, S. ja Potter, D. (2010). *Wait! Don't Turn That Dial! More Excitement to Come! The Effects of Story Length and Production Pacing in Local Television News on Channel Changing Behavior and Information Processing in a Free Choice Environment*, 3–22. https://doi.org/10.1207/s15506878jobem4901_2

Lawson, M. (2010). TV matters: Raoul Moat and live television news coverage. *The Guardian*, 15. Juuli. Kasutatud 22.11.2022, <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2010/jul/15/raoul-moat-live-television-news>

Leetaru, K. (2019). Using Google's Video AI To Estimate The Average Shot Length In Television News. *Forbes*, 3. juuni. Kasutatud 22.05.2023, <https://www.forbes.com/sites/kalevleetaru/2019/06/03/using-googles-video-ai-to-estimate-the-average-shot-length-in-television-news/?sh=55c49e438e3a>

Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M. ja Strömpl, J. (2014). Intervjuu. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/intervjuu>

Ljuslinder, K. ja Lundgren, A.S. (2017). I trust what's written but I don't think it's good: Old age pensioners' persistency in the practice of obtaining information from the news media. *MedieKultur: Journal of Media and Communication Research*, 33(63), 19. <https://doi.org/10.7146/mediekultur.v33i63.24698>

Lotz, A.D. (2018). *We Now Disrupt This Broadcast: How Cable Transformed Television and the Internet Revolutionized It All*. Ameerika Ühendriigid: MIT press.

Lull, J. (2021). Living with Television and the Internet. *Sage journals*, 23(7), 1850–1862. <https://doi.org/10.1177/14614448211019322>

Maripuu, V (2021). *Traagilise sündmuse kajastamise valikukohad teleuudises*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

Mullin, C. R., ja Linz, D. (1995). *Desensitization and resensitization to violence against women: effects of exposure to sexually violent films on judgments of domestic violence victims*. *Journal of personality and social psychology*, 69(3), 449–459. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.3.449>

Mytton, G., Diem, P. ja Hein van Dam, Piet. (2016). *Media Audience Research: A Guide for Professionals*. India: SAGE Publications.

McQuail, D. (1997). *Audience Analysis*. Ameerika Ühendriigid: SAGE Publications.

McQuail, D. (2003). *McQuaili Massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Ndlovu, M. (2021). Public Media Audiences in the Age of the Internet: Challenges and Opportunities. *Global Scientific Journals* , 9(1).

Nicholas, S. (2008). *British Online Archives*. BBC Listener Research Department Reports, 1937-c.1950 - Volumes. Kasutatud 27.11.2022, <https://microform.digital/boa/collections/16/bbc-listener-research-department-reports-1937-c1950/volumes>

Nowak, K. (1997). *Effects No More? Beyond Media Uses and Effects*. Göteborg: Nordicom.

Opermann, S. (2013). Understanding changing news media use: Generations and their media vocabulary. *Northern lights*, 11.

Peifer, S., Mehta, J. ja Jarenwattananon, P. (2022). There are 2 ways the media covers mass shootings. Here's why the difference matters. *National Public Radio*, 14. juuni. Kasutatud 22.11.2022, <https://www.npr.org/2022/06/14/1104287546/mass-shooting-uvalde-buffalo-tulsa-guns-media>

Punamäe, O.M. (2021). *Välissündmuse kajastuse ajaline perspektiiv ETV uudislugudes*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

Rats, L. (2022). *Teleajakirjanik konstrueerimas uudisloo narratiivi*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava.

Rein, M. (Režissöör). (2021, 6.01). Vigla, I. (Peaprodutsent). *Reporter*. Duomedia.

Renckstorf, K., McQuail, D., Jankowski, N. (1996). *Media use as social action: A European approach to audience studies*. London: John Libbey.

Ross, K. ja Nightingale, V. (2003). *Media and audiences: New Perspectives*. Maidenhead, Berkshire: Open University Press.

Rudin, R. (2001). *Broadcasting in the 21st Century*. Inglismaa: Palgrave Macmillan.

Salzmann, A., Guribye, F., Gynnild, A. (2021). Adopting a mojo mindset: Training newspaper reporters in mobile journalism. *Sage journals*, 24(2), 346–362. <https://doi.org/10.1177/1464884921996284>

Scherer, K. R. (2001). *Appraisal considered as a process of multilevel sequential checking*. New York: Oxford University Press.

Slone, M. (2000). *Responses to media coverage of terrorism*. *Journal of Conflict Resolution*, 44(4). 508–522. <https://doi.org/10.1177/0022002700044004005>

Sullivan, J.L. (2013). *Media Audiences: Effects, Users, Institutions and Power*. Inglismaa: SAGE Publications.

Šein, H. (2021). *Digiajastu teleraamat*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.

Šein, H (2005). *Suur teleraamat*. Tallinn: TEA Kirjastus.

Tartu Ülikooli digitaalarhiiv. (i.a). Kasutatud 9.01.2023,

<https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/27764/lumepallivalim.html>

Tamboer, S.L., Kleemans, M., Daalmans, S. (2020). We are a new generation: Early adolescents' views on news and news literacy. *Journalism*, 23(4), 806–822.

<https://doi.org/10.1177/14648849209245>

Van der Meer, T. G., Verhoeven, P., Beentjes, J. W., & Vliegthart, R. (2017). Disrupting gatekeeping practices: Journalists' source selection in times of crisis. *Journalism*, 18(9), 1107-1124.

<https://doi.org/10.1177/1461444813489863>

Vihalemm, T. (2014). Vaatlus. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.

<https://samm.ut.ee/vaatlus>

Vihalemm, T (2014). Fookusgrupi intervjuu. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.

<https://samm.ut.ee/fookusgrupi-intervjuu>

Vihalemm, P. (2004). *Meediasüsteemi ja meediakasutus Eestis 1995-2004*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Viltrop, R. (Režissöör). (2019, 21. juuni). Aktuaalne kaamera. Eesti Rahvusringhääling. Kasutatud 26.04.2023, <https://jupiter.err.ee/949625/aktuaalne-kaamera-ilm>

Waldahl, R. (1998). *A Cognitive Perspective on Media Effects. Social Cognition: New Perspectives in Audience Theory*. Göteborg: Nordicom. Webster, J.G. (1998). *ResearchGate*. The Audience. Kasutatud 30.11.2022,
https://www.researchgate.net/publication/271669349_The_audience

Tamboer, S.L., Kleemans, M., Daalmans, S. (2020)- We are a new generation: Early adolescents' views on news and news literacy. *Sage journals*, 23(4), 806–822.
<https://doi.org/10.1177/14648849209245>

LISAD

LISA 1. Vaatlusleht

KUUPÄEV:

VAATAJA NIMI:

UUDISLUGUDE TEEMAD:

Kategoriad	Uudisloo vaataja
<p data-bbox="172 813 432 846">LUGUDE ETAPID</p> <ul data-bbox="225 943 738 1238" style="list-style-type: none"><li data-bbox="225 943 738 1025">● Mida märkan vaataja reaktsioonis loo vältel? <li data-bbox="225 1155 738 1238">● Kas ma märkan vaataja tähelepanu hajumist uudiste vältel? Kus?	

MITTEVERBAALSED MÄRGID

- Mida ma märkan vaataja kehalistes reageeringutes, kui ta vaatab uudislugu?
- Kas ta reageerib kätega? Kuidas?
- Kas ma märkan näoilmetes muutusi? Milliseid?
- Milliseid muutusi ma märkan vaataja pilkkontaktis? Kas mõne kaadri ajal pöörab vaataja pilgu ära? Millal?
- Kas ma märkan prokseemilisi muutusi (vaataja ekraanist kaugemale-lähemale liikumisi) uudisloo vaatamise ajal?
- Kas saan seostada mõnda uudisloo kaadrit ja vaataja reaktsiooni?

VERBAALSED/HELILISED MÄRGID

- Kas vaataja väljendab end ka lugude vältel sõnaliselt? Kuidas?
- Kas vaataja reageerib muudmoodi heliliselt? Kuidas?

LISAMÄRKMED

LISA 2. Küsimustekava

Intervjuu sissejuhatus

1. Millist lugu Sulle räägiti?
2. Kirjelda, mida Sa nägid?
3. Mida Sa tundsid lugusid vaadates?
4. Milline oli üldine lugude visuaal?

Küsimused konkreetse traagilise loo kohta

5. Mis Sulle sellest loost kõige paremini meelde jäi?
6. Milliseid helisid Sa kuulsid?
7. Nägid Sa pildiselt midagi, mis sind häiris?
8. Kas midagi oli vaataja perspektiivist uudisloos puudu? Mis?

Ajakirjaniku võtted

9. Mida Sa arvasid konkreetsete allikate kasutamisest?
10. Kuidas allikate valik mõjutas loo tõsidust?
11. Millise tooniga Sinu arvates ajakirjanik jutustas lugu?
12. Milline loo osa oli Sinu arvates mõjus?
13. Milliseid eetilisi küsitavusi Sul lugu vaadates tekkis?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Birgit Anette Bibikov

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Traagiline teleuudis: vaatajate reaktsioonid“, mille juhendaja on Brit Laak, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Birgit Anette Bibikov

23.05.2023